Η Νεανική Επιχειρηματικότητα στην Κύπρο: Μια ανάλυση των κύριων χαρακτηριστικών της

Δρ. Ανδρέας Μασούρας

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Email: a.masouras@nup.ac.cy

Η επιχειρηματικότητα, και ιδιαίτερα η νεανική επιχειρηματικότητα αποτελεί ένα από τα πιο ενδιαφέροντα πεδία συζήτησης στα πλαίσια μιας θεσμικής ανάλυσης αφού ουσιαστικά οι θεσμικές διαδικασίες και συνθήκες επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τις αποφάσεις των νέων ανθρώπων ως προς τις μελλοντικές επαγγελματικές και επιχειρηματικές τους επιλογές. Κάποιοι νέοι, για παράδειγμα, επιλέγουν την εργοδότηση, είτε στο δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα ενώ κάποιοι άλλοι σχεδιάζουν την αυτοεργοδοτούμενη επιχειρηματική τους δραστηριότητα. Οι συνθήκες που επικρατούν στην αγορά, οι οικονομικές συνθήκες, η στήριξη που τυγχάνουν οι νέοι είτε από την κράτος είτε από άλλους φορείς και άλλοι παράμετροι, όπως είναι για παράδειγμα το επίπεδο της γνώσης σχεδιασμού επιχειρηματικού πλάνου, επηρεάζουν τέτοιες αποφάσεις. Αυτό το κεφάλαιο εξετάζει τις τάσεις των νέων της Κύπρου ως προς την επιχειρηματικότητα αλλά και τις αντιλήψεις τους όσο αφορά τα θεσμικά εμπόδια που υπάρχουν προς αυτή την κατεύθυνση, δηλαδή στην δυνατότητά τους και στις ευκαιρίες που τους δίνονται να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά.

Η νεανική επιχειρηματικότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως δείκτης μέτρησης και εκτίμησης διαφόρων παραγόντων που εξετάζονται στο παρόν κεφάλαιο. Για παράδειγμα, μέσα από την ανάλυση που ακολουθεί δύναται να εκτιμηθεί το πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον, δηλαδή εξωγενείς παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν είτε θετικά είτε αρνητικά τις επιχειρηματικές τάσεις, τις πρωτοβουλίες για νεανική ή και γυναικεία επιχειρηματικότητα αλλά και άλλες δραστηριότητες.

Πιο συγκεκριμένα, στην παρούσα έρευνα αναλύονται τα εξής ζητήματα: Καταρχάς εξετάζεται το δημογραφικό προφίλ των ερωτωμένων διότι από την στιγμή που εξετάζεται το ζήτημα της νεανικής επιχειρηματικότητας θα πρέπει να γίνει πρώτα ηλικιακή ταξινόμηση. Πέραν της ηλικίας αναλύεται το φύλο των συμμετεχόντων, το επίπεδο εκπαίδευσής τους και ο τόπος διαμονής. Όσο αφορά τα ειδικά ερωτήματα της έρευνας σε αυτό το κεφάλαιο εξετάζονται και αναλύονται τα εξής θέματα: ο βαθμός επιθυμίας των νέων για επαγγελματικές επιλογές, όπως είναι για παράδειγμα η επιλογή του δημοσίου υπαλλήλου, του ιδιωτικού ή του αυτοεργοδοτούμενου. Εξετάζεται γενικά – μέσα από διάφορες ερωτήσεις – η ικανότητα των νέων να δημιουργήσουν και να ηγηθούν τις δικής τους επιχείρησης και κατά πόσον έχουν τις ικανότητες εκείνες για να επιλύουν σειρά προβλημάτων, όπως είναι θέματα προσωπικού, θέματα που έχουν να κάνουν με το μάρκετινγκ αλλά και ευρύτερα με τις διάφορες πτυχές του μάνατζμεντ. Αναλύεται επίσης η οικονομική διάσταση όπως την αντιλαμβάνονται οι νέοι και κατά πόσο θεωρούν ότι

χρειάζεται οικονομική ενίσχυση και ποιοι φορείς είναι εκείνοι που δύναται να τους βοηθήσουν. Το πιο σημαντικό όμως ζήτημα που προκύπτει από αυτό το κεφάλαιο είναι η θεσμική ανάλυση και πιο συγκεκριμένα ποια είναι αυτά τα θεσμικά εμπόδια που μπαίνουν τροχοπέδη στην επιχειρηματική δραστηριοποίηση των νέων αλλά και το αντίθετο, δηλαδή ποια είναι τα θεσμικά κίνητρα που δίνονται στους νέους και που γενικά παρακινούν και αναπτύσσουν την νεανική επιχειρηματικότητα.

Τα υποκεφάλαια που ακολουθούν είναι χωρισμένα με βάση την λογική που επεξηγήθηκε πιο πάνω, αρχίζοντας από την δημογραφική περιγραφή και ανάλυση των συμμετεχόντων.

5.1. Δημογραφική ανάλυση

Το βασικό κριτήριο για να λάμβανε κανείς μέρος στην απάντηση του ερωτηματολογίου για την νεανική επιχειρηματικότητα είναι σαφώς η ηλικία ως το βασικό δημογραφικό στοιχείο και αυτό διότι η παρούσα έρευνα ασχολείται κατά βάση με την επιχειρηματικότητα όσο αφορά τους νέους ανθρώπους. Άρα η εστίαση πάνω σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες δίνει στην έρευνα αυτή την δυνατότητα. Τα δημογραφικά στοιχεία όμως που ελήφθησαν μέσω του ερωτηματολογίου, είναι εκτός από την ηλικία, είναι επίσης το φύλο, το επίπεδο της εκπαίδευσης – το οποίο επίσης μας καταδυκνυεί ενδιαφέροντα συμπεράσματα αφού, όπως θα συζητήσουμε και στην συνέχεια, όσο πιο ψηλό επίπεδο εκπαίδευσης έχει κάποιος τόσο πιο έντονη είναι η επιθυμία του για επιχειρηματική δραστηριοποίηση και ο τόπος διαμονής ο οποίος χωρίζεται μεταξύ αστικού κέντρου και αγροτικής περιοχής.

Η στόχευση όσο αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά είναι κάτι που απασχόλησε εκτενώς την έρευνα και συζητήθηκε εκτενώς στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας. Απλά σε αυτό το σημείο και όσο αφορά το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο να τονίσουμε ότι αυτό, παρόλο που πρόκειται για ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο[1] εντούτοις στάλθηκε και προωθήθηκε σε άτομα που επελέγησαν βάση του target group που μας ενδιαφέρει για την έρευνα. Εδώ βέβαια προέκυπτε και ένα τεχνικό πρόβλημα το οποίο αφορούσε την διαδικασία ελέγχου

Με βάση τα αποτελέσματα που έχουν συλλεχθεί για τα δημογραφικά στοιχεία και συγκεκριμένα όσο αφορά το φύλο των συμμετεχόντων, το 43% των ερωτωμένων είναι γυναίκες και το 57% άντρες και άρα υπάρχει μια λογική αναλογία ως προς αυτόν τον δημογραφικό δείκτη. Παρόλο που δεν υπάρχει διαφορά ως προς τον τρόπο σκέψης για το συγκεκριμένο θέμα που εξετάζεται στην έρευνα εντούτοις μπορούν να διατυπωθούν

[1] Το ερωτηματολόγιο βρίσκεται διαθέσιμο online στην εξής διεύθυνση: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScBdk1xjONAvgNUh8vFlMrTmK8ExrPayegNurYnzd-vLQG7QQ/viewform [σχεδιάστηκε και δημιουργήθηκε για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας και είναι πάντα διαθέσιμο].

κάποιες διαφορετικές τάσεις ως προς το ερώτημα ποιον θεωρείτε ικανότερο να ηγηθεί μιας επιχείρησης, τους άντρες ή τις γυναίκες[2];

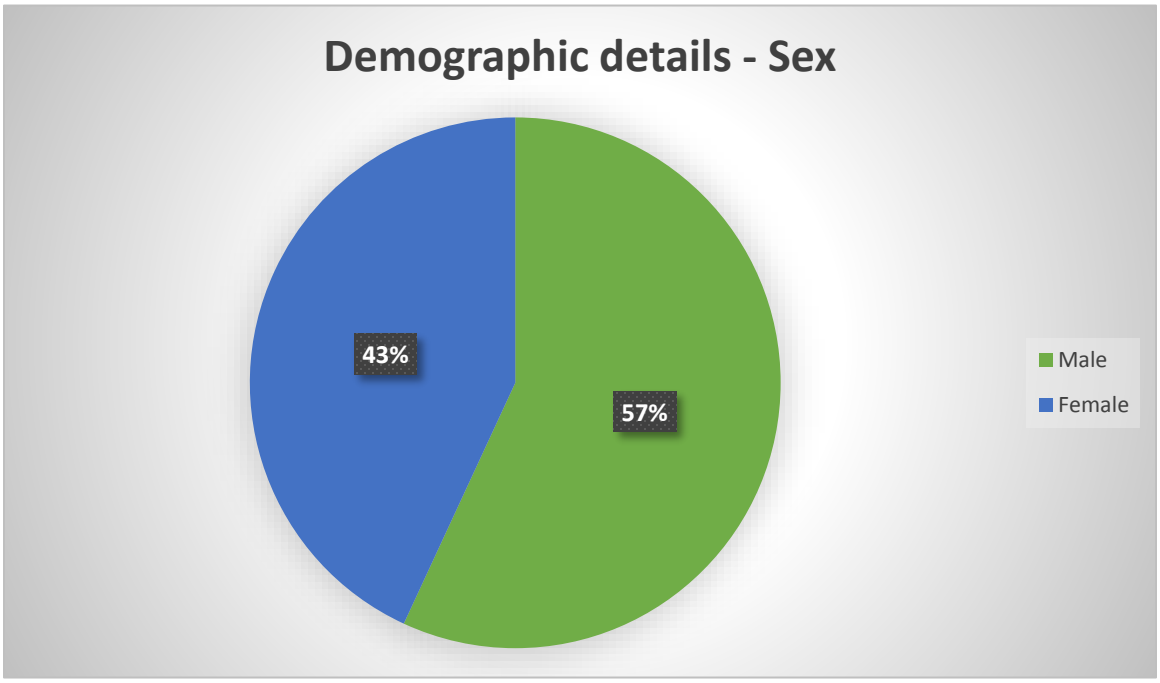

Diagram 5.1. Εδώ παρουσιάζεται η αναλογία όσο αφορά το φύλο των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Το δεύτερο δημογραφικό στοιχειό το οποίο παίζει ουσιαστικό ρόλο στην εκπόνηση των αποτελεσμάτων της έρευνας είναι οι ηλικίες των συμμετεχόντων που απάντησαν το συγκεκριμένο ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο μέσω της Google forms[3]. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί ο λόγος που επιλέχθηκαν τα μικρά διαστήματα ανάμεσα στις ηλικίες και αυτό έγκειται στο γεγονός ότι επειδή αυτό που εξετάζει η έρευνα είναι η νεανική επιχειρηματικότητα άρα θα πρέπει να είναι και πιο ελεγχόμενα τα μεσοδιαστήματα όσο αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτωμένων και κυρίως τα εύρυ μεταξύ των ηλικιών τους. Άλλωστε παρατηρούνται σημαντικές εναλλαγές στις απαντήσεις μεταξύ των ηλικιακών μεσοδιαστημάτων. Για παράδειγμα, διαφορετικά αντιδρά ως προς τις ερωτήσεις η ηλικιακή ομάδα τα ων 20-21 που στην πλειοψηφία τους είναι πρωτοετείς φοιτητές πανεπιστημίου και άρα γνωρίζουν μόνο τις βασικές τεχνικές έννοιες (π.χ. Business plan, marketing, προώθηση) και διαφορετικά η ομάδα των 24-25 μέσα στην οποία έχει αρκετούς μεταπτυχιακούς φοιτητές και γνωρίζουν εις βάθος τις λεπτομέρειες

[2] Το ερώτημα αυτό είναι το τελευταίο που τίθεται σε αυτό το ερωτηματολόγιο και όπως θα αναλυθεί και στην συνέχεια η πλειοψηφία θεωρεί ότι είναι ικανοί να ηγηθούν επιχειρηματικά τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες.

[3] Τεχνικές πληροφορίες όσο αφορά την κατασκευή Google forms: https://www.google.com/forms/about/

και τις ερμηνευτικές προσεγγίσεις του σχεδιασμού της επιχείρησης. Άρα η κάθε ηλικιακή ομάδα έχει τα δικά της χαρακτηριστικά τα οποία αποτελούν χρήσιμα εργαλεία για την έρευνα αυτή και τα οποία συζητιούνται στο υποκεφάλαιο 5.9.

Βέβαια, ένα ζήτημα που προέκυψε εδώ είναι ως ποια ηλικία μπορεί να θεωρηθεί κάποιος ότι μπορεί να ασχοληθεί με την επιχειρηματικότητα – στα πλαίσια της νεανικής επιχειρηματικότητας. Με βάση την τυπική του διάσταση[4] κάποιος μπορεί να δραστηριοποιηθεί μέσω του προγράμματος της νεανικής επιχειρηματικότητας μεταξύ των ηλικιών 20-40 ενώ για την γυναικεία επιχειρηματικότητα μεταξύ των ηλικιών 18-55. Άρα, αν στηριχτούμε στην τυπική ηλικιακή κατάταξη, το δείγμα της παρούσης έρευνας - και με βάση τα target groups στα οποίο προωθήθηκε το ερωτηματολόγιο – είναι αντιπροσωπευτικό. Ακόμα και η επιλογή της ηλικίας 30+ έχει καθοριστεί με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να μην υπάρχει απόκλιση της ηλικίας άνω των 40.

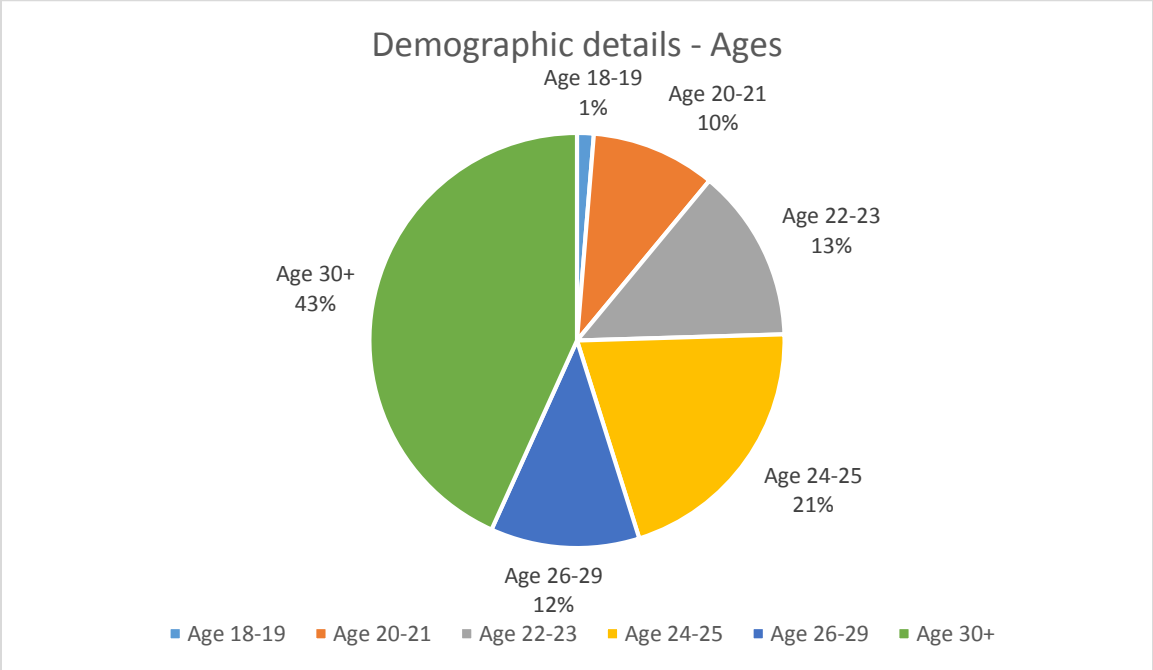

Diagram 5.2. Εδώ παρουσιάζονται οι ηλικιακές ομάδες των συμμετεχόντων με βάση την κατάτμηση και την στόχευση που έγινε μέσω του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου.

Όσο αφορά αναλυτικά τις ηλικίας

[4] Με βάση τα στοιχεία του Υπουργείου και Τεχνολογίας της Κυπριακής Δημοκρατίας δικαίωμα συμμετοχής στο πρόγραμμα ενίσχυσης της Νεανικής Επιχειρηματικότητας έχουν όσοι εμπίπτουν στην ηλικιακή ομάδα των 20 μέχρι 40 ετών (δηλαδή να έχουν συμπληρώσει το 20ο έτος της ηλικίας τους και να μην έχουν κλείσει το 41ο έτος κατά την ημερομηνία υποβολής της πρότασης τους). Υπάρχουν και άλλα κριτήρια τα οποία υπάρχουν στην επίσημη ιστοσελίδα.

Ένα άλλο δημογραφικό στοιχείο είναι το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων. Όπως διαφαίνεται στο πιο κάτω διάγραμμα το μορφωτικό επίπεδο στην Κύπρο είναι υψηλό

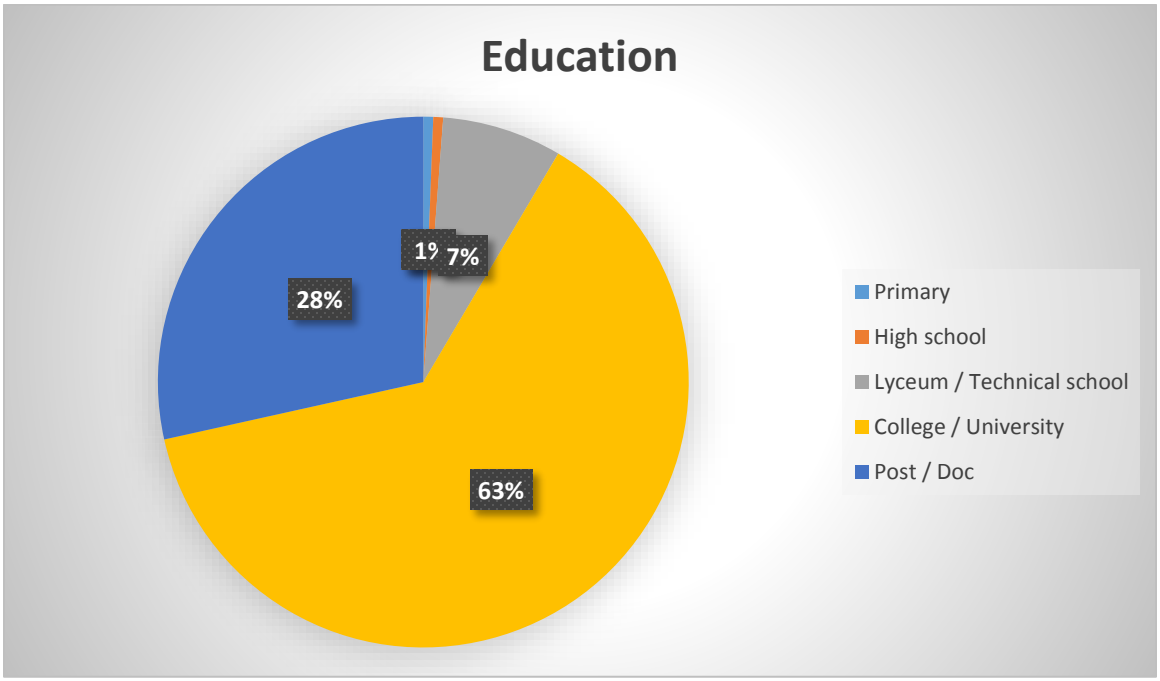

Diagram 5.3. Σε αυτό το διάγραμμα παρουσιάζεται το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων ανά κατηγορία εκπαίδευσης.

Ως τελευταίο δημογραφικό στοιχείο που λήφθηκε υπόψη για την παρούσα έρευνα είναι ο τόπος διαμονής των ερωτωμένων[5]. Το 81.5% των ερωτωμένων διαμένει σε πόλη / αστικό κέντρο, ενώ το 18.5% διαμένει σε χωριό / αγροτική ζώνη.

[5] Δεν υπήρξε στο συγκεκριμένο δημογραφικό στοιχείο στόχευση όπως έγινε στην περίπτωση της ηλικίας. Παρόλα αυτά μας ενδιαφέρει να δούμε την κατανομή όσων μένουν σε πόλη και αυτών που μένουν σε χωριό γιατί κάτι τέτοιο θα συνδράμει στην μετέπειτα συζήτηση που θα ακολουθήσει.

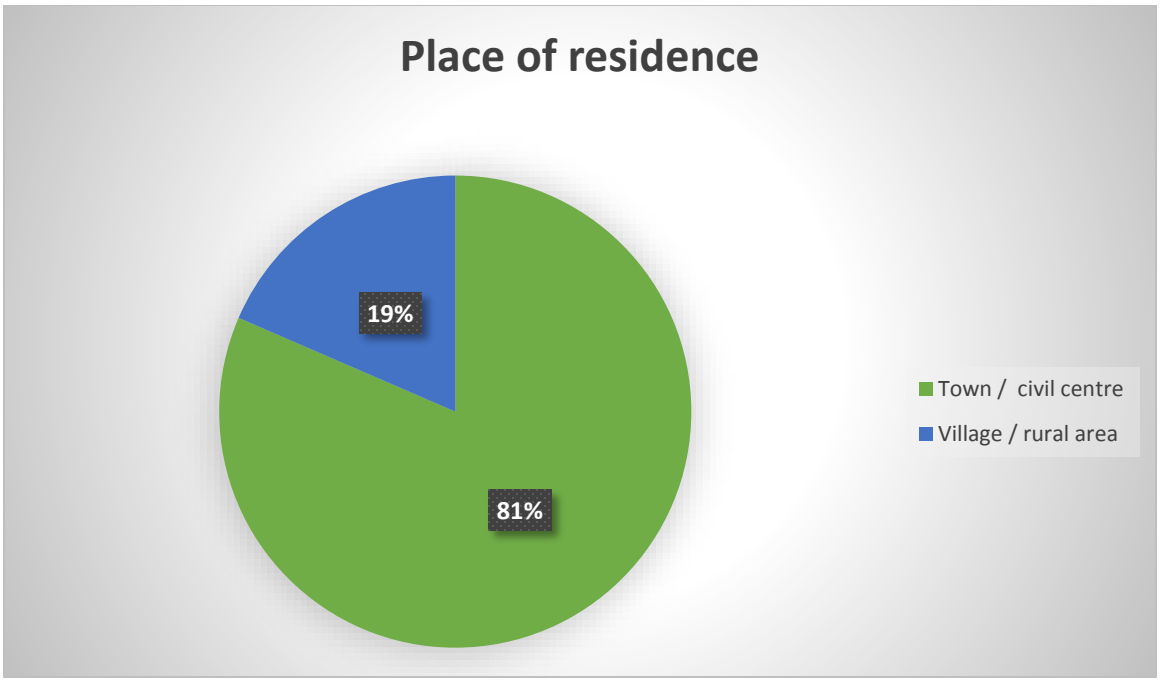
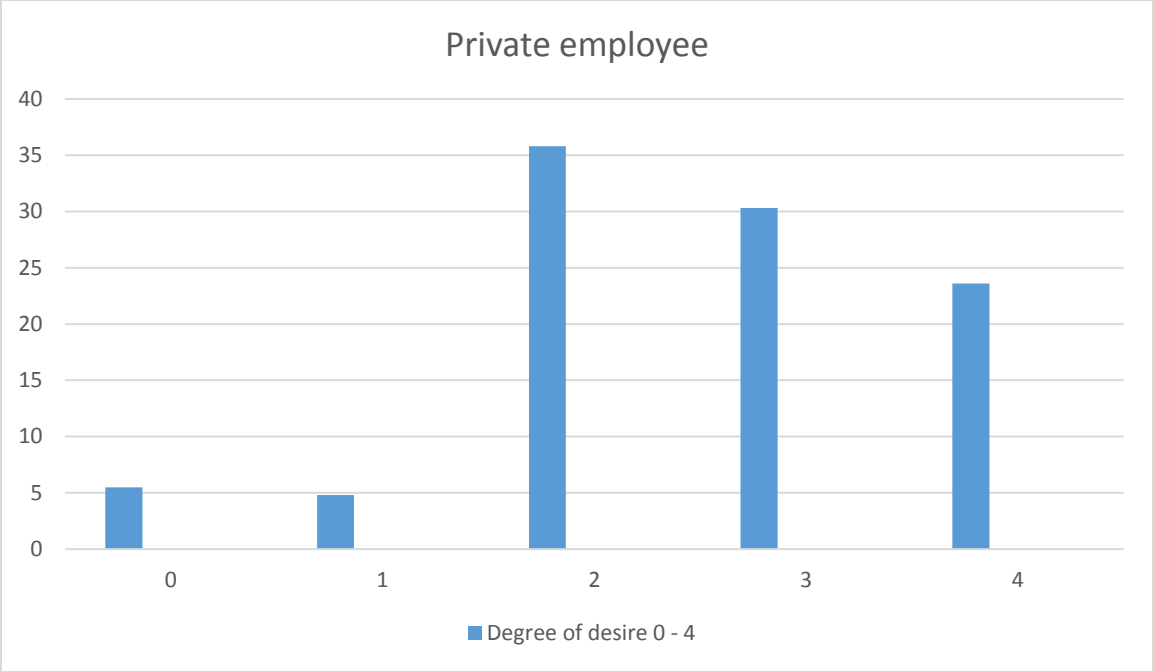

Diagram 5.4. Κατανομή με βάση την περιοχή διαμονής των ερωτωμένων.

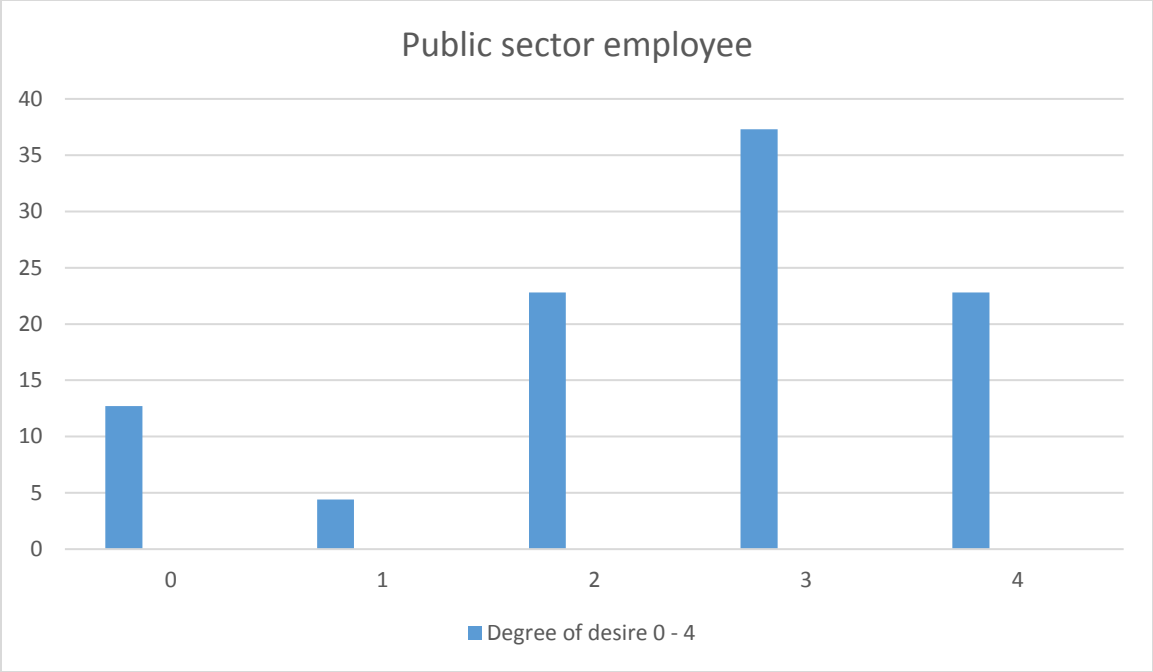
5.2. Δημόσιος ή ιδιωτικός υπάλληλος ή ελεύθερο επάγγελμα;

Μια τάση που θα πρέπει να μελετηθεί στα πλαίσια της νεανικής επιχειρηματικότητας είναι ακριβώς το τι οι ίδιοι οι νέοι επιθυμούν ή βλέπουν ως την καλύτερη και ιδανική επιλογή για να δραστηριοποιηθούν επαγγελματικά. Για να ερευνήσουμε, στα πλαίσια αυτής της έρευνας, την τάση αυτή και τις διάφορες απόψεις των νέων ανθρώπων, χρησιμοποιήθηκαν τρεις διαφορετικές ερωτήσεις. Η πρώτη ερώτηση αφορούσε την επιλογή του ιδιωτικού υπαλλήλου ζητώντας από τους ερωτώμενους να προσδιορίσουν το βαθμό επιθυμίας τους για αυτήν την επαγγελματική επιλογή σε μεσοπρόθεσμο ή μακροπρόθεσμο διάστημα και αναλογιζόμενοι όλα τα θετικά και αρνητικά, π.χ. οικονομικά, προσωπικά, κοινωνικά κ.α. Το ίδιο ερώτημα, αλλά για θέσεις εργασίας στο δημόσιο και για δραστηριοποίηση σε ελεύθερο επάγγελμα/επιχειρηματίας, τέθηκε προς απάντηση.

Στο πιο κάτω γράφημα διαφαίνονται οι απαντήσεις όσο αφορά το πρώτο ερώτημα, δηλαδή η επιθυμία των νέων να δραστηριοποιηθούν ως υπάλληλοι στον ιδιωτικό τομέα. Μεταξύ των βαθμών επιθυμίας στην κλίματα από το 0 μέχρι 4, όπου το 0 είναι ελάχιστη επιθυμία και όπου 4 είναι η μέγιστη επιθυμία, οι ερωτώμενοι στην πλειοψηφία τους, δηλαδή σε ποσοστό 35.8% απαντούν με βάση το επίπεδο επιθυμίας 2 ενώ υψηλό είναι το επίπεδο επιθυμίας 3 και το επίπεδο 4 με ποσοστό 30.3% και 23.6% αντίστοιχα, ποσοστά που καταδυκνείουν ότι οι νέοι προσανατολίζονται σε μεγάλο βαθμό στην σκέψη και στην επιθυμία να εργοδοτηθούν στον ιδιωτικό τομέα.

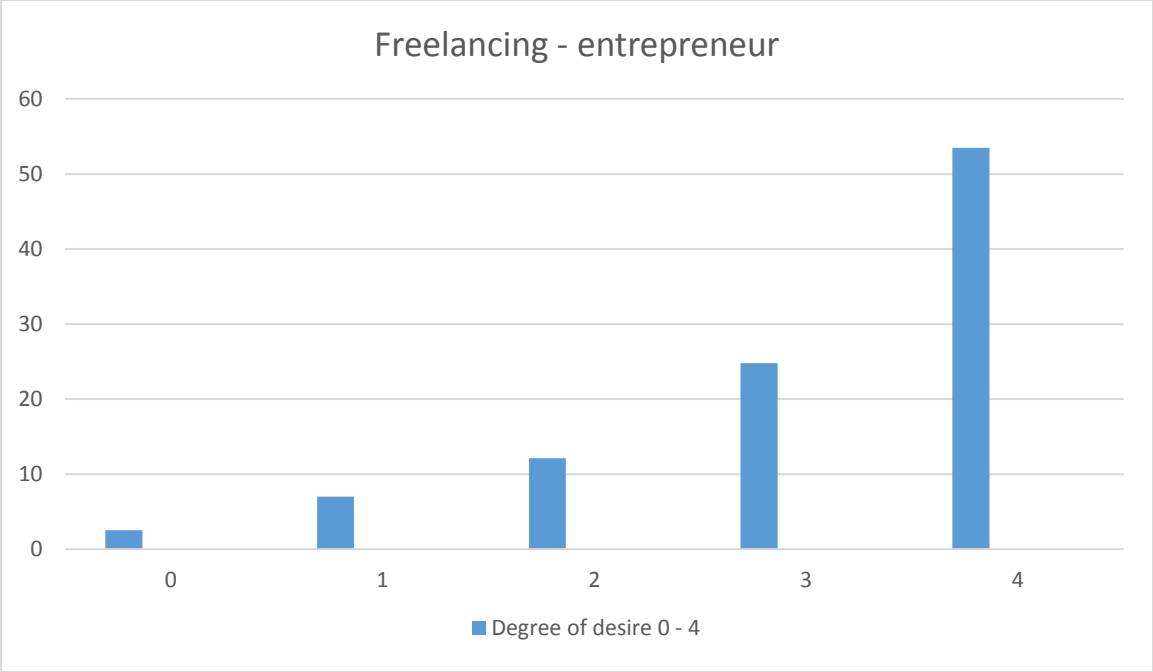

Το δεύτερο ερώτημα στην κατηγορία αυτή αφορά την επιθυμία για εργοδότηση στον δημόσιο τομέα. Συγκεκριμένα η ερώτηση είναι διατυπωμένη ως εξής: Δημόσιος υπάλληλος: Παρακαλώ προσδιορίστε το βαθμό επιθυμίας σας για αυτήν την επαγγελματική επιλογή σε μεσοπρόθεσμο ή μακροπρόθεσμο διάστημα και αναλογιζόμενος/η όλα τα θετικά και αρνητικά, π.χ. οικονομικά, προσωπικά, κοινωνικά κ.α. (αξιολόγηση από 0-ελάχιστη έλξη έως 4-μέγιστη έλξη). Στο πιο κάτω διάγραμμα καταγράφονται τα ποσοστά των απαντήσεων.

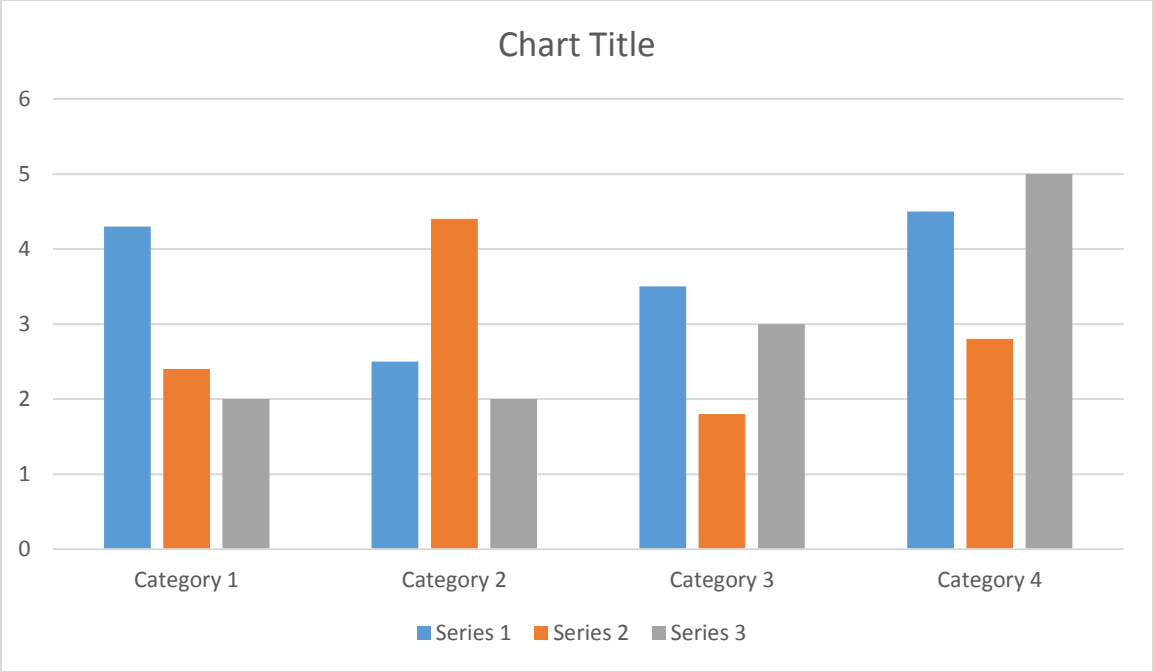

Παρατηρείται ότι η επιθυμία για εργοδότηση στον δημόσιο τομέα έχει προβάδισμα έναντι του ιδιωτικού τομέα αφού η πλειοψηφία των ερωτωμένων απαντούν με βάση το επίπεδο επιθυμίας 3 σε ποσοστό 37.3% ενώ σημαντικό και περίπου στα ίδια επίπεδα με την ερώτηση για τον ιδιωτικό τομέα είναι και το επίπεδο 4 σε ποσοστό 22.8%.

Στο ερώτημα αν έχουν ποτέ σκεφθεί να ιδρύσουν την δική τους επιχείρηση η πλειοψηφία των ερωτουμένων απάντησε «πάρα πολύ» ενώ ισόποσα ακολουθούν αυτοί που το σκέφτηκαν «πολύ» αλλά και «λίγο» και ακολουθεί το «αρκετά» και σε ένα πολύ μικρό ποσοστό το «καθόλου». Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η τάση να ιδρύσουν οι νέοι την δική τους επιχείρηση είναι μεγάλη, τουλάχιστον – και όπως εξετάζεται εδώ – στο αρχικό επίπεδο της σκέψης.

Το πιο πάνω συμπαιρένεται και από την ερώτηση αν έχετε ποτέ σκεφθεί να ιδρύσετε τη δική σας επιχείρηση; Άρα οι απαντήσεις που δίνονται σε αυτό το ερώτημα είναι ανεξάρτητο από τις πιο πάνω μεταβλητές με την έννοια ότι κάποιος πιθανώς να σκέφτηκε να ιδρύσει την δική του επιχείρηση ανεξάρτητα αν έχει ταυτοχρόνως επιθυμία είτε ως υπάλληλος στον ιδιωτικό ή στον δημόσιο τομέα. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι οι νέοι ψάχνονται γενικά για την επαγγελματική τους αποκατάσταση και άρα είναι λογικό να βλέπουμε διάφορες τάσεις που πολλές φορές συμπίπτουν. Αυτό άλλωστε καταγράφουν και τα αποτελέσματα της έρευνάς αυτής. Στο πιο κάτω διάγραμμα διαφαίνεται η υψηλή τάση που έχουν οι νέοι ως προς την σκέψη που έκαναν για να ιδρύσουν την δική τους επιχείρηση, χωρίς να αγνοούμε όμως και ένα σημαντικό ποσοστό νέων που σκέφτηκαν σε ελάχιστο βαθμό αυτή την πιθανότητα.

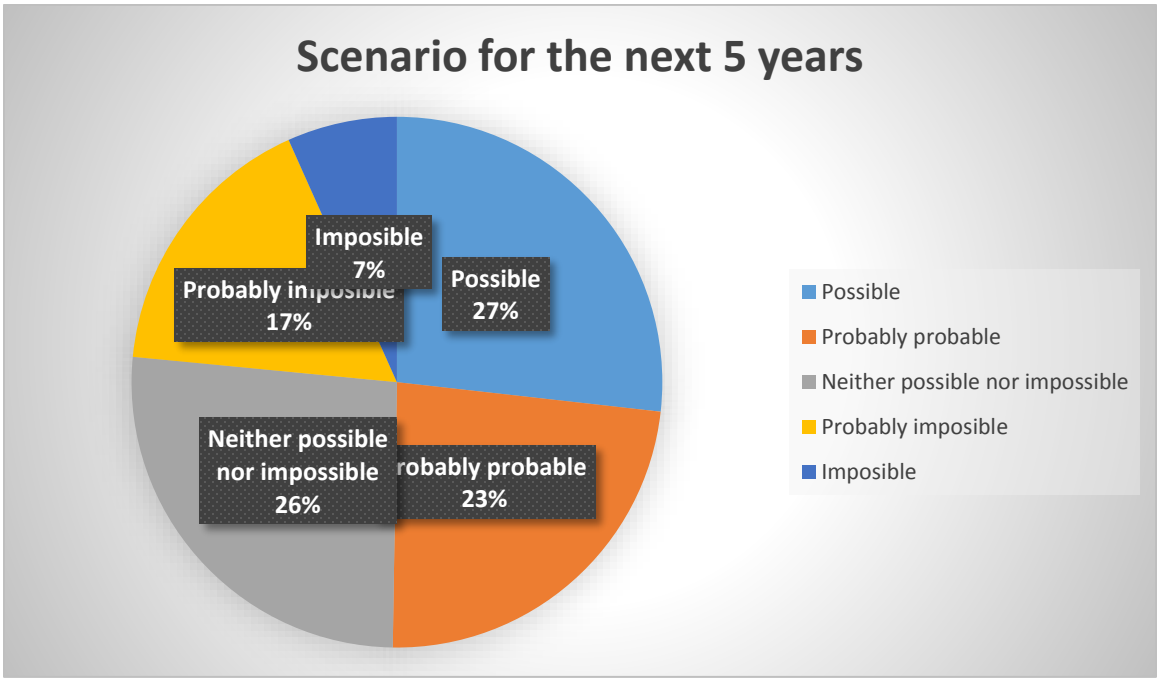
Με βάση τα πιο πάνω αποτελέσματα μπορούν να εξαχθούν πολύ χρήσιμα συγκριτικά συμπεράσματα.

5.3. Βαθμός δυσκολίας δημιουργίας επιχείρησης

Ένα βασικό ζήτημα που απασχολεί την έρευνα αυτή είναι το πώς αντιλαμβάνονται οι νέοι τον βαθμό δυσκολίας δημιουργίας μιας επιχείρησης. Βέβαια, αυτό που δεν ξεκαθαρίζει σε αυτή την φάση της έρευνας είναι τι τύπου επιχείρηση έχουν στο μυαλό τους αρχικά, αλλά είναι κάτι με το οποίο θα ασχοληθεί η έρευνα μετέπειτα σε ένα δεύτερο στάδιο. Διότι ο βαθμός δυσκολίας δημιουργίας μιας επιχείρησης είναι άμεσα συνυφασμένος με το τι είδος επιχείρησης και πώς αντιλαμβάνεται κανείς την επιχείρηση που θέλει να δημιουργήσει. Είναι γι' αυτό τον λόγο, που σε ερωτήσεις που ακολουθούν, προσπαθούμε να εξετάσουμε κατά πόσο οι ερωτωμένοι γνωρίζουν τουλάχιστον τα βασικά για τον σχεδιασμό business plan, μελέτης βιωσιμότητας κτλ. Αυτό όμως που απασχολεί κυρίως την έρευνα αυτή είναι το γεγονός ότι ο βαθμός δυσκολίας δημιουργίας μιας επιχείρησης έχει να κάνει με διάφορα εμπόδια τα οποία ταξινομούνται στην έρευνα μας και αναπτύχθηκαν και στην θεωρητική συζήτηση της έρευνας.

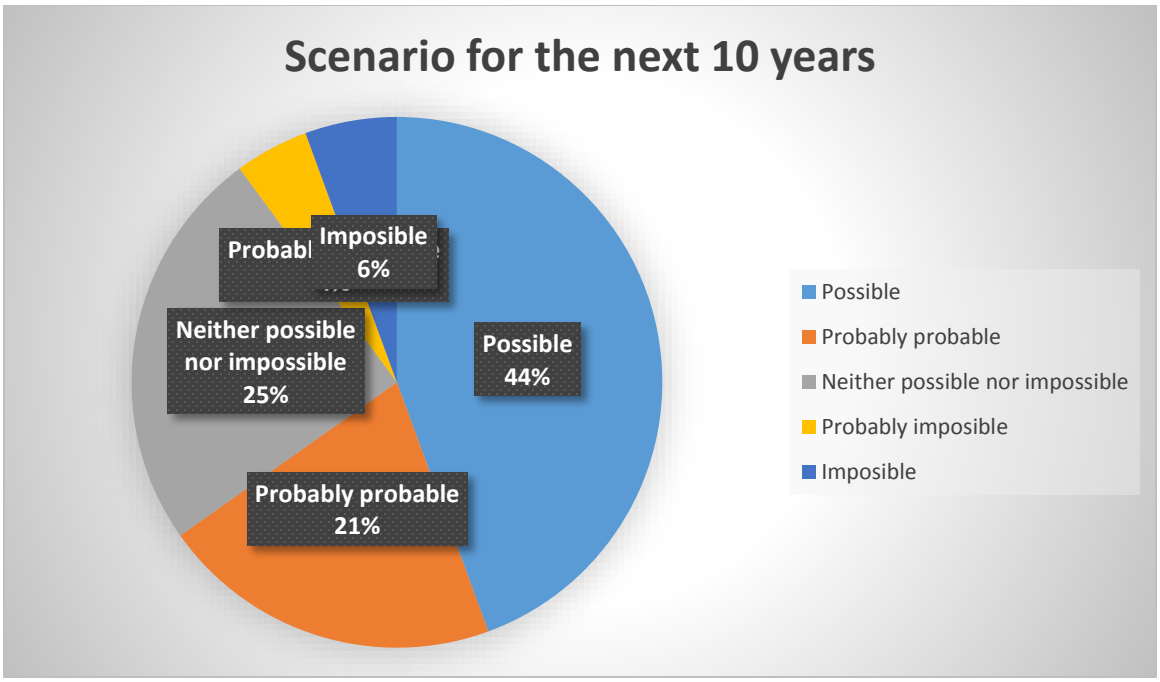
Στην ερώτηση: Εκτιμήστε την πιθανότητα να ιδρύσετε τη δική σας επιχείρηση στα επόμενα πέντε (5) χρόνια, παρατηρούμαι ακριβώς ότι δεν υπάρχει ούτε η σιγουριά αλλά κυρίως δεν υπάρχει ο προγραμματισμός στην πλειοψηφία των νέων, παρόλο που πιο πάνω είδαμε ότι η πλειοψηφία των νέων σκέφτηκε, ή έστω το έκαναν ως απλή σκέψη, να δημιουργήσουν την δική τους επιχείρηση. Αυτή η αβεβαιότητα διαφαίνεται μέσα από τις απαντήσεις στην συγκεκριμένη ερώτηση. Δηλαδή, ενώ ένα ποσοστό της τάξεως του

26.8% απαντά ότι είναι πιθανό στα επόμενα πέντε χρόνια να ιδρύσω την δική μου επιχείρηση και ένα ποσοστό 23.5% απαντά ότι μάλλον είναι πιθανό στα επόμενο πέντε χρόνια να ιδρύσω την δική μου επιχείρηση, στον αντίποδα, ένα ποσοστό 26.3% απαντά ότι αυτό το σενάριο δεν είναι ούτε πιθανό ούτε απίθανο και ένα ποσοστό 16.8% απαντά ότι είναι μάλλον απίθανο. Επίσης, ποσοστό 6.7% απαντά ότι κάτι τέτοιο είναι απίθανο.

Η πιθανότητα να ιδρύσουν οι νέοι την δική τους επιχείρηση στα επόμενα πέντε χρόνια, όπως το αντιλαμβάνονται οι ίδιοι.

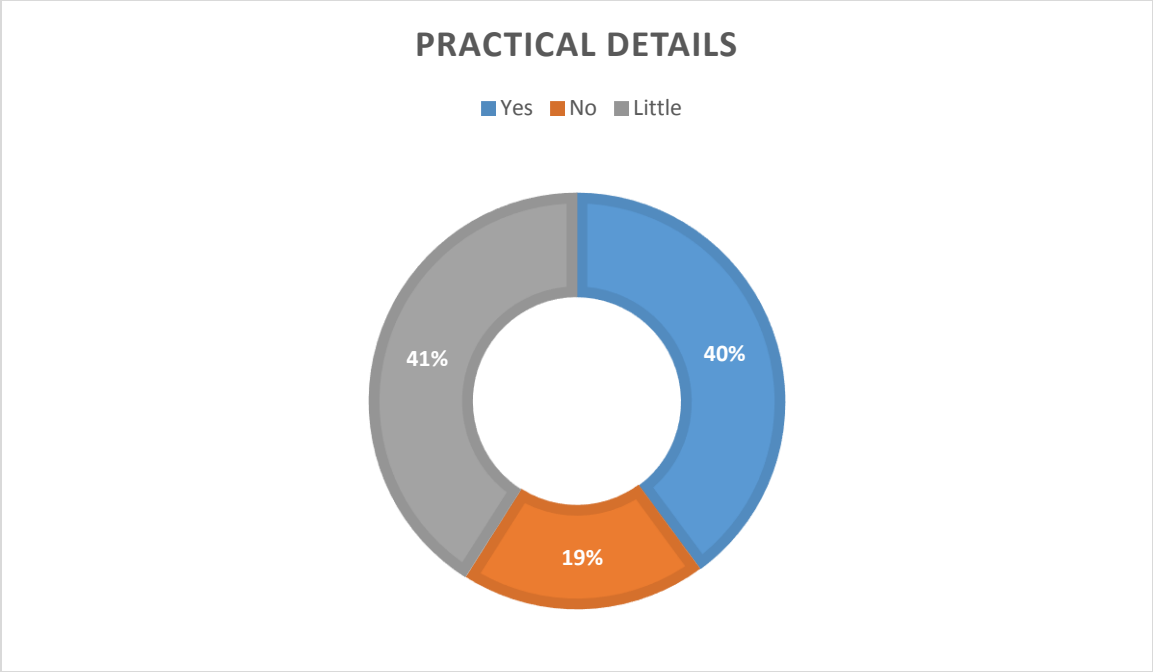
Η εικόνα αυτή αντιστρέφεται στην αμέσως επόμενη ερώτηση η οποία είναι: Εκτιμήστε την πιθανότητα να ιδρύσετε τη δική σας επιχείρηση στα επόμενα δέκα (10) χρόνια; Το ποσοστό στην απάντηση «είναι πιθανό στα επόμενα δέκα χρόνια να ιδρύσω την δική μου επιχείρηση» σχεδόν διπλασιάζεται σε σύγκριση με την αντίστοιχη απάντηση στο ενδεχόμενο των πέντε χρόνων. Συγκεκριμένα, στην απάντηση αυτή, δηλαδή είναι πιθανό στα επόμενα δέκα χρόνια να ιδρύσω την δική μου επιχείρηση, απαντά ένα ποσοστό της τάξεως του 44.4% ενώ στην απάντηση «μάλλον πιθανό» απαντά ένα ποσοστό 20.8% αφού ένα ποσοστό μετακινείται από αυτό το ενδεχόμενο προς το σενάριο του «είναι πιθανό», δηλαδή θεωρούν ως πιθανό σενάριο να δημιουργήσουν την δική τους επιχείρηση στα επόμενα δέκα χρόνια. Στην απάντηση «ούτε πιθανό, ούτε απίθανο» απαντά ένα ποσοστό 24.7% ενώ μειώνεται σημαντικά το ποσοστό του «μάλλον απίθανο» σε 4.5% από 16.8% στην προηγούμενη ερώτηση. Ένα ποσοστό 5.6% απαντά ότι ένα τέτοιο ενδεχόμενο είναι απίθανο.

Η πιθανότητα να ιδρύσουν οι νέοι την δική τους επιχείρηση στα επόμενα δέκα χρόνια, όπως το αντιλαμβάνονται οι ίδιοι.

Άρα διαφαίνεται από τις πιο πάνω δύο ερωτήσεις ότι ο χρόνος παίζει καθοριστικό ρόλο στις αποφάσεις των νέων για την επιχειρηματική τους δραστηριοποίηση και αυτό άλλωστε είναι κάτι το φυσιολογικό αφού μια σημαντική μερίδα των ερωτωμένων την χρονική στιγμή που απάντησαν αυτό το ερωτηματολόγιο ήταν φοιτητές και άρα βρίσκονταν σε μια διαδικασία ωρίμανσης της ιδέας και των πραγμάτων γενικά με το τι θέλουν να κάνουν επαγγελματικά στην ζωή τους.

Είναι σημαντικό όμως σε αυτό το σημείο να δούμε κατά πόσο οι νέοι γνωρίζουν τις πρακτικές λεπτομέρειες για να ιδρύσουν την δική τους επιχείρηση. Και όταν αναφερόμαστε σε πρακτικές λεπτομέρειες – αν και η ερώτηση είναι γενική – νοούνται όλα εκείνα τα πρακτικά και γραφειοκρατικά ζητήματα που θα πρέπει να ακολουθήσει κάποιος για να ιδρύσει την δική του επιχείρηση. Για παράδειγμα, σύσταση εταιρείας και νομικού προσώπου, εγγραφή στο μητρώου του φόρου, κατοχύρωση εμπορικής επωνυμίας κτλ. Στην σχετική ερώτηση το 41% των ερωτωμένων απάντησε ότι γνωρίζει λίγο για τις πρακτικές λεπτομέρειες, το 19.1% δεν γνωρίζει καθόλου και το 39.9% ότι γνωρίζει τις πρακτικές λεπτομέρειες.

Οι επόμενες δύο ερωτήσεις αφορούν το πρόγραμμα της «Νεανικής Επιχειρηματικότητας» και το πρόγραμμα της «Γυναικείας Επιχειρηματικότητας». Ουσιαστικά, σε αυτές τις δύο ερωτήσεις αυτό που θέλουμε να εξετάσουμε είναι κατά πόσο οι ερωτώμενοι γνωρίζουν γι' αυτά τα δύο προγράμματα και αν ναι σε ποιον βαθμό. Στην ουσία, αυτές οι δύο ερωτήσεις «δένουν» με την προηγούμενη διότι κάποιος που γνωρίζει τις πρακτικές λεπτομέρειες ίδρυσης μιας επιχείρησης πολύ πιθανών να γνωρίζει ή απλά να έχει ακουστά για τα δύο αυτά προγράμματα που αφορούν επιχορήγηση μέρους των εξόδων για δημιουργία επιχείρησης στην βάση συγκεκριμένων κριτηρίων.

Το πρώτο ερώτημα τέθηκε ως εξής: Γνωρίζετε για το πρόγραμμα της "Νεανικής Επιχειρηματικότητας"; Ένα ποσοστό της τάξεως του 28.5% απάντησε θετικά, δηλαδή ότι γνωρίζει για το πρόγραμμα της νεανικής επιχειρηματικότητας. Ποσοστό 29.1% απάντησε αρνητικά, δηλαδή ότι δεν γνωρίζει κάτι για το πρόγραμμα αυτό. Το 19.6% απάντησε ότι γνωρίζει λίγο για το πρόγραμμα ενώ το ποσοστό 22.9% απάντησε ότι απλά έχει ακουστά το συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Στην αντίστοιχη ερώτηση για την γυναικεία επιχειρηματικότητα, η οποία τέθηκε ως εξής: «Γνώριζετε για το πρόγραμμα της "Γυναικείας Επιχειρηματικότητας;», Ένα ποσοστό της τάξεως του 25.7% απάντησε θετικά, δηλαδή ότι γνωρίζει για το πρόγραμμα της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

5.4. Η επίδραση των εξωγενών παραγόντων

Ένα από τα βασικά αντικείμενα που εξετάζονται σε αυτή την έρευνα και τα οποία συζητήθηκαν και σε θεωρητικό επίπεδο είναι οι διάφοροι εξωγενείς παράγοντες οι οποίοι δύναται να επηρεάσουν είτε θετικά είτε αρνητικά την οποιαδήποτε μορφή

επιχειρηματικότητας. Στα πλαίσια αυτού του ερωτηματολογίου επικεντρωνόμαστε πάνω σε τέσσερις άξονες εξωγενών παραγόντων. Στους πολιτικούς, στους κοινωνικούς, στους πολιτισμικούς και στους οικονομικούς. Όπως εκτενώς συζητήθηκε στο θεωρητικό επίπεδο οι εξωγενείς παράγοντες καθορίζουν τις επιχειρηματικές δράσεις, αποφάσεις και επιλογές. Το πιο σημαντικό είναι το γεγονός ότι αυτοί οι εξωγενείς παράγοντες δεν εξαρτώνται από τις επιχειρήσεις αφού ουσιαστικά δεν μπορούν να επέμβουν πάνω τους οι επιχειρήσεις για να τις αλλάξουν. Αυτό όμως που μπορεί να γίνει είναι να ληφθούν υπόψη τα χαρακτηριστικά αυτών των παραγόντων για να αποφασιστούν οι ανάλογες επιχειρηματικές αποφάσεις και δράσεις.

Ιδιαίτερα, στο επίπεδο της νεανικής επιχειρηματικότητας, φαίνεται ότι οι νέοι επηρεάζονται ιδιαιτέρως από εξωγενείς παράγοντες και προβληματίζονται κατά πόσο είναι σε θέση να κάνουν επιχειρηματικά βήματα. Όπως διαφαίνεται και πιο κάτω διάφοροι αποτρεπτικοί παράγοντες επιδρούν στις αποφάσεις των νέων. Οι μεταβλητές που ακολουθούν στηρίζονται πάνω στην προσέγγιση PESTEL όπου – όπως ειπώθηκε και πιο πάνω – απομονώθηκαν από την προσέγγιση PESTEL τα στοιχεία των πολιτικών, κοινωνικών, κοινωνικών / πολιτισμικών και οικονομικών παραγόντων.

Το πρώτο ερώτημα που τέθηκε σε αυτή την ενότητα είναι κατά πόσο το πολιτικό περιβάλλον στην Κύπρο βοηθά στη δημιουργία επιχειρήσεων από τους νέους. Το 52% απάντησε «λίγο» και το 24% «καθόλου», υψηλά ποσοστά που φανερώνουν ακριβώς την απογοήτευση των νέων από το πολιτικό περιβάλλον και φανερώνει επίσης σε ποιο βαθμό αυτός ο παράγοντας αποτρέπει τους νέους από τα κάνουν τα πρώτα τους επιχειρηματικά βήματα. Ένα ποσοστό της τάξεως του 20.7% απάντησε θετικά, ότι δηλαδή το πολιτικό περιβάλλον στην Κύπρο βοηθά «αρκετά» στη δημιουργία επιχειρήσεων από τους νέους. Πιο κάτω ακολουθεί το σχετικό διάγραμμα.

Το δεύτερο στοιχείο που εξετάζεται σε αυτή την έρευνα είναι το κοινωνικό περιβάλλον και συγκεκριμένα τέθηκε το ερώτημα κατά πόσο το κοινωνικό περιβάλλον στη Κύπρο βοηθά στην δημιουργία επιχειρήσεων από τους νέους. Συμπαιρένεται από τα αποτελέσματα ότι η αντίληψη των νέων για την κοινωνία ευρύτερα και για το πώς αυτή δύναται να επιδράσει πάνω στις επιχειρηματικές τους αποφάσεις διαφοροποιείται από την αντίληψη που έχουν για το πολιτικό περιβάλλον. Δηλαδή, διαφορετικά αντιλαμβάνονται την επίδραση του πολιτικού περιβάλλοντος και διαφορετικά αντιλαμβάνονται την επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος όσο αφορά την απόφαση τους να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά. Τουλάχιστον, αυτό διαφαίνεται μέσα από τα responses των συμμετεχόντων σε αυτό το ερωτηματολόγιο. Πιο συγκεκριμένα, το 41% απάντησε «λίγο» για σε αντίθεση με το 52% που απάντησε «λίγο» στην περίπτωση του πολιτικού περιβάλλοντος που επηρεάζει την επιχειρηματική τους δραστηριότητα.

Το τρίτο στοιχείο αφορά το πολιτισμικό περιβάλλον και συγκεκριμένα τέθηκε το ερώτημα ως εξής: Το πολιτισμικό περιβάλλον (κουλτούρα, πολιτισμός) στην Κύπρο βοηθά στη δημιουργία επιχειρήσεων από τους νέους; Σε αυτό το ερώτημα εξετάζεται συγκεκριμένα

το πώς οι διάφορες πολιτιστικές τάσεις εντός της κοινωνίας αλλά και πώς ευρύτερα η κουλτούρα και ο τρόπος σκέψης των ανθρώπων επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά και σε τι βαθμό τους νέους στο να δημιουργήσουν την δική τους επιχείρηση. Με άλλο λόγια, κάτα πόσο το πολιτισμικό περιβάλλον ενθαρρύνει τους νέους να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά. Ποσοστό 33.7% απάντησε ότι το πολιτισμικό περιβάλλον στην Κύπρο βοηθά «αρκετά» στη δημιουργία επιχειρήσεων από τους νέους, ενώ ποσοστό 39.9% απάντησε ότι το πολιτισμικό περιβάλλον στην Κύπρο βοηθά «λίγο» στη δημιουργία επιχειρήσεων από τους νέους. Το 8.4% απάντησε ότι βοηθά «πολύ» και ποσοστό 3.4% απάντησε «πάρα πολύ». Τέλος, ένα ποσοστό της τάξεως του 14.6% απάντησε αρνητικά, δηλαδή ότι το πολιτισμικό περιβάλλον στην Κύπρο δεν βοηθά «καθόλου» στη δημιουργία επιχειρήσεων από τους νέους.

Το τελευταίο στοιχείο που αναλύεται εδώ στα πλαίσια των εξωγενών παραγόντων που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά την ανάπτυξη της νεανικής επιχειρηματικότητας στην Κύπρο, είναι ο παράγοντας του οικονομικού περιβάλλοντος. Δηλαδή, το πώς η οικονομική κατάσταση επηρεάζει τους νέους στο να πάρουν πρωτοβουλίες και αποφάσεις για την επιχειρηματική τους δραστηριότητα. Νοουμένου και της οικονομικής κρίσης και αστάθειας, η ανάλυση του εξωγενούς αυτού παράγοντα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το ερώτημα εδώ τέθηκε ως εξής: Το οικονομικό περιβάλλον στην Κύπρο βοηθά στη δημιουργία επιχειρήσεων από τους νέους; Άρα, ουσιαστικά αφήνει ανοιχτό το πεδίο στο να ερμηνεύσουν οι ίδιοι οι respondents πώς αντιλαμβάνονται την οικονομική κρίση. Για παράδειγμα, κάποιος μπορεί να ερμηνεύει το οικονομικό περιβάλλον ως προς την δυσκολία εξευρέσεως χρηματοδότησης (π.χ. παροχή δανείου από τράπεζα), ή ως προς την οικονομική κρίση που επιφέρει πιο δύσκολους ανταγωνιστικούς όρους στην αγορά. Το 35.4% των συμμετεχόντων απαντά αρνητικά στο ερώτημα, δηλαδή ότι το οικονομικό περιβάλλον στην Κύπρο δεν βοηθά «καθόλου» στη δημιουργία επιχειρήσεων από τους νέους, και το 37.6 % απαντά ότι βοηθά «λίγο». Ποσοστό της τάξεως του 20.2% απαντά ότι το οικονομικό περιβάλλον στην Κύπρο βοηθά «αρκετά», ποσοστό 4.5% απαντά «πολύ» και τέλος, ποσοστό 2.2% απάντησε ότι βοηθά «πάρα πολύ».

5.5. Παράγοντες επιτυχίας της επιχείρησης

Σε αυτό το στάδιο της ανάλυσης εξετάζονται οι παράγοντες επιτυχίας της επιχείρησης οι οποίοι καθορίστηκαν ως εξής: η αποφασιστικότητα που επιδυκνύει κάποιος για να πετύχει επιχειρηματικά, η τιμιότητα που χαρακτηρίζει κάποιον νέο ή εν δυνάμει επιχειρηματία, ο βαθμός εξυπνάδας και ευστροφίας, ο ενθουσιασμός και πόσο σημαντικός είναι για την επιτυχία ενός επιχειρηματία. Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας επιτυχίας είναι η ανάληψη του κινδύνου, δηλαδή κάποιος να μπορεί να παίρνει το ρίσκο για να υλοποιήσει έναν επιχειρηματικό στόχο. Το να είναι κάποιος αδίστακτος επίσης δύναται να επηρεάζει τις επιχειρηματικές αποφάσεις. Επίσης, αναλύονται οι παράγοντες του οράματος, δηλαδή κατά πόσο η ύπαρξη οράματος είναι σημαντική για την επιτυχία ενός επιχειρηματία, ο παράγοντας της ευελιξίας, δηλαδή αν κάποιος είναι ευέλικτος ως προς τις επιλογές και επιχειρηματικές του αποφάσεις επηρεάζει και σε ποιο βαθμό και τέλος ο παράγοντας της δημιουργικότητας.

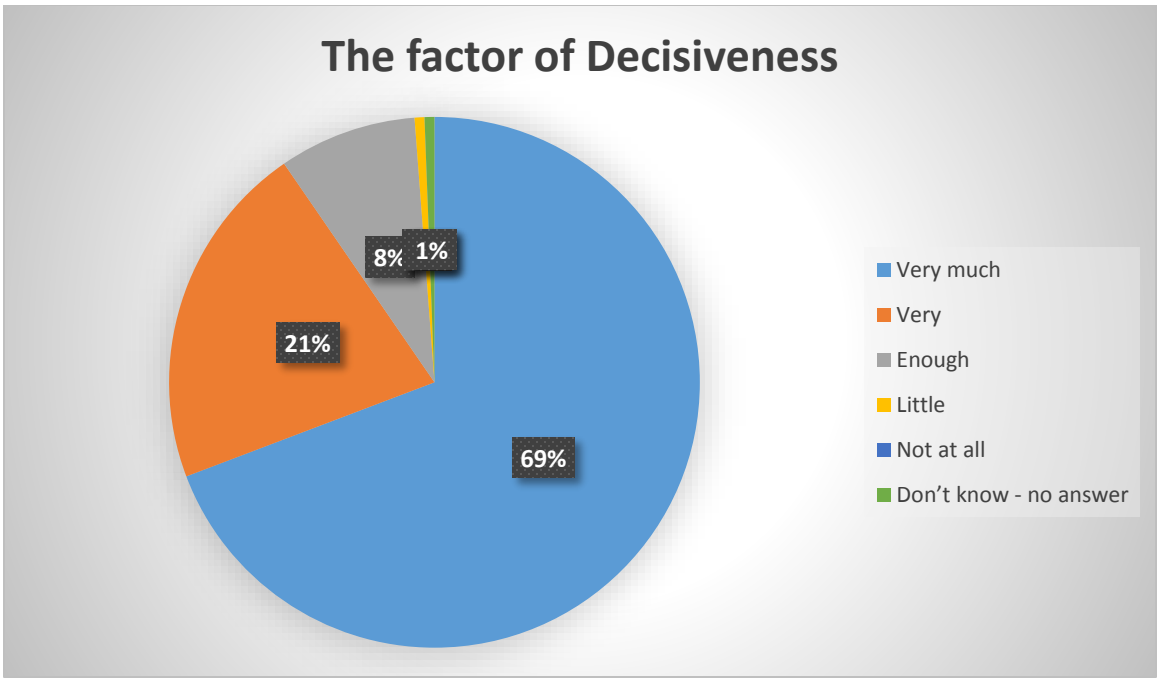
1. Decisiveness
2. Honesty
3. Versatility
4. Enthusiasm
5. Risk taking
6. Unprincipled
7. Existence of vision
8. Flexibility
9. Creativity

Προτού όμως αναλυθούν οι πιο πάνω παράγοντες τοποθετείται μια συνδετική ερώτηση μεταξύ του προηγούμενου σταδίου με αυτό και η οποία είναι η εξής: Εάν ιδρύατε τη δική σας επιχείρηση, πόσο σίγουρος/η για την επιτυχία είσαστε; Ο λόγος που τοποθετείται σε αυτό το σημείο η συγκεκριμένη ερώτηση είναι για να γίνει σε κατοπινό στάδιο, και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο του discussion, μια συγκριτική συζήτηση όσο αφορά τα responses σε αυτό το ερώτημα σε σύγκριση με τα προηγούμενα responses που αφορούν την επίδραση των εξωγενών παραγόντων, δηλαδή την επίδραση του πολιτικού περιβάλλοντος, του οικονομικού κτλ. Επίσης, είναι μια ερώτηση η οποία συνδέει ουσιαστικά το στάδιο των εξωγενών παραγόντων με το στάδιο των παραγόντων επιτυχίας.

Ουσιαστικά σε αυτή την ερώτηση αυτό που θέλουμε πρωτίστως να αναλύσουμε είναι τον βαθμό αισιοδοξίας των συμμετεχόντων και πόσο σίγουροι νιώθουν για την επιτυχή έκβαση της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Αναλυτικά, ποσοστό της τάξεως του 44.7% απάντησε ότι είναι «αρκετά» σίγουροι για την επιτυχία της επιχείρησής τους, ενώ το 26.3% απάντησε ότι είναι «λίγο» σίγουροι για την επιτυχία. Το 16.8% απάντησε ότι είναι «πολύ» σίγουροι για την επιτυχία της επιχείρησης τους, το 7.8% «παρά πολύ».

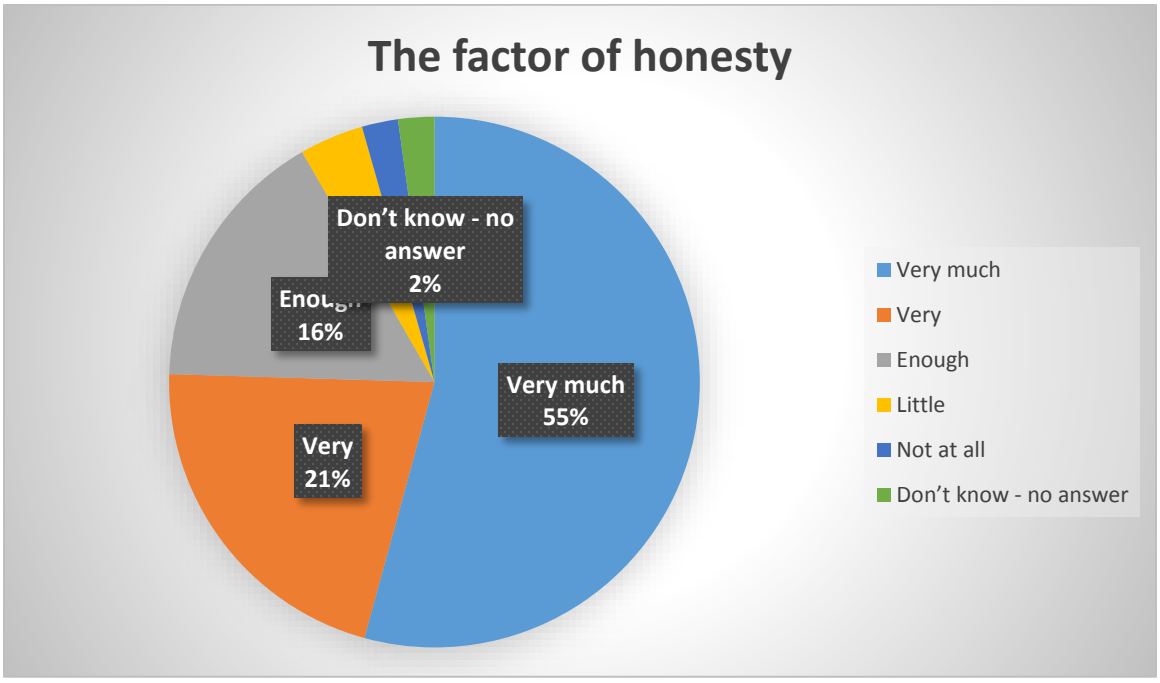
5.5.1. Αποφασιστικότητα

Ο παράγοντας της αποφασιστικότητας φαίνεται, μέσα από τα responses, ότι αποτελεί έναν από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες για την επιτυχή έκβαση της επιχείρησης, τουλάχιστον έτσι όπως το αντιλαμβάνονται οι νέοι. Αυτό φαίνεται μέσα από τα ποσοστά αφού το 69.3% των ερωτωμένων απάντησαν ότι η αποφασιστικότητα είναι «πάρα πολύ» σημαντική για την επιτυχία ενός επιχειρηματία και το 21.2% απάντησε με τον χαρακτηρισμό «πολύ». Το 8.4% απάντησε «αρκετά». Άρα τα αρνητικά responses είναι σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα και συγκεκριμένα σε 0.6% το «λίγο» και το «δεν ξέρω / δεν απαντώ». Κανένας από τους ερωτώμενους δεν απάντησαν με το «καθόλου».

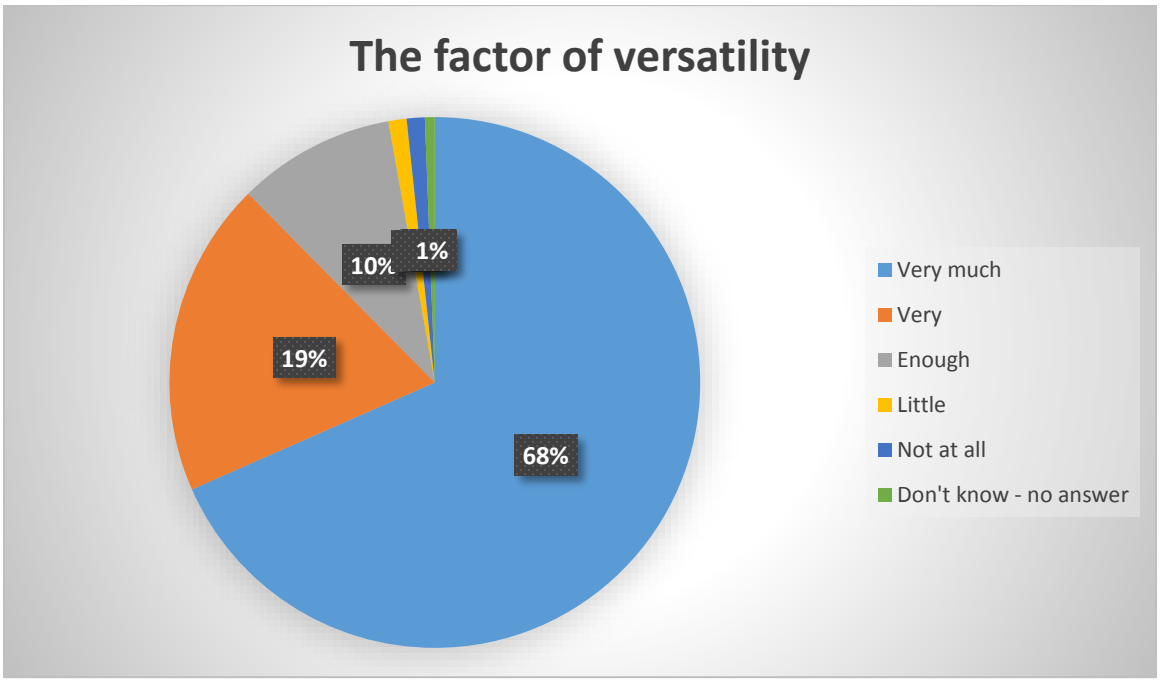
5.5.2. Τιμιότητα

Την ίδια περίπου αντίληψη έχουν οι νέοι για τον παράγοντα της τιμιότητας. Δηλαδή, η πλειοψηφία θεωρεί ότι ο παράγοντας της τιμιότητας με ποσοστό 54.2% να απαντά με τον χαρακτηρισμό «πάρα πολύ».

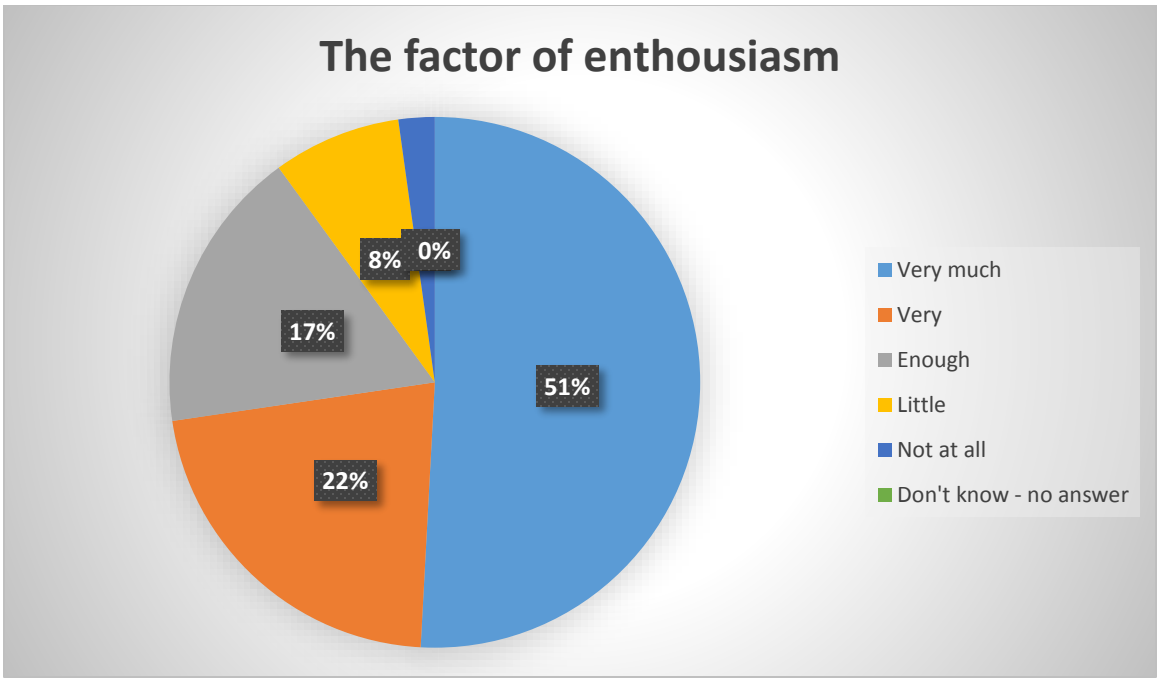
5.5.3. Εξυπνάδα / ευστροφία

Οι νέοι θεωρούν επίσης ότι ο παράγοντας της εξυπνάδας / ευστροφίας παίζει καθοριστικό ρόλο για την επιχειρηματική επιτυχία. Αυτό φαίνεται μέσα από τα υψηλά ποσοστό που λαμβάνει ο χαρακτηρισμός «πάρα πολύ» σε ποσοστό 68.4% και ακολουθεί ο χαρακτηρισμός «πολύ» με ποσοστό 19.2%.

5.5.4. Ενθουσιασμός

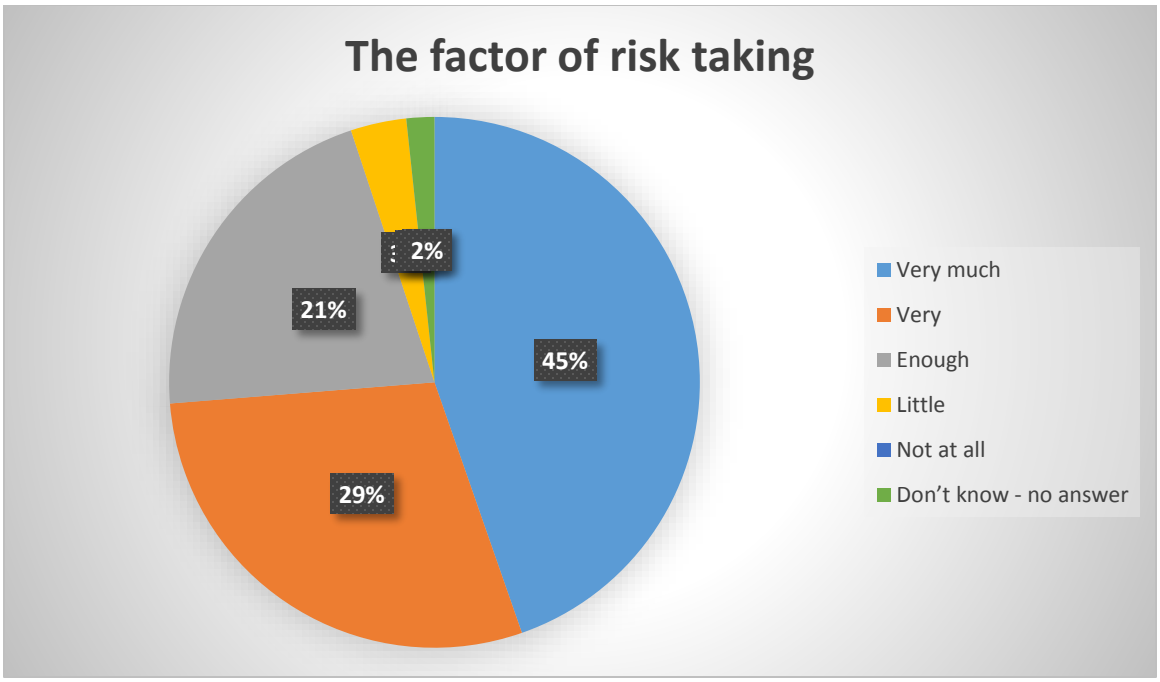
Ο παράγοντας του ενθουσιασμού λαμβάνεται επίσης σοβαρά υπόψη ως παράγοντας επιχειρηματικής επιτυχίας από τους νέους αφού το 50.8% των ερωτωμένων απάντησαν ότι είναι «πάρα πολύ» σημαντικός ο ενθουσιασμός για την επιτυχία ενός επιχειρηματία και το 21.8% απάντησε ότι είναι «πολύ» σημαντικός. Το 17.3% απάντησε ότι είναι «αρκετά» σημαντικός ο παράγοντας αυτός, ενώ το 7.8% απάντησε «λίγο» και το 2.2% ως «καθόλου» σημαντικός παράγοντας.

5.5.5. Ανάληψη κινδύνων

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την επιχειρηματική επιτυχία και ο οποίος εξετάζεται στην παρούσα έρευνα είναι αυτός της ανάληψης κινδύνων, δηλαδή κατά πόσο κάποιος που δραστηριοποιείται επιχειρηματικά έχει την ικανότητα να αναλαμβάνει το ρίσκο μιας νέας απόφασης παρόλο τον βαθμό επικινδυνότητά της. Βέβαια, η ανάληψη κινδύνων είναι συνυφασμένη με ένα ευρύ φάσμα γνώσεων που θα πρέπει να έχει ο επιχειρηματίας και θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη προτού αναλάβει το οποιοδήποτε ρίσκο, όπως είναι για παράδειγμα η βιωσιμότητα του project, τα οικονομικά δεδομένα και άλλα.

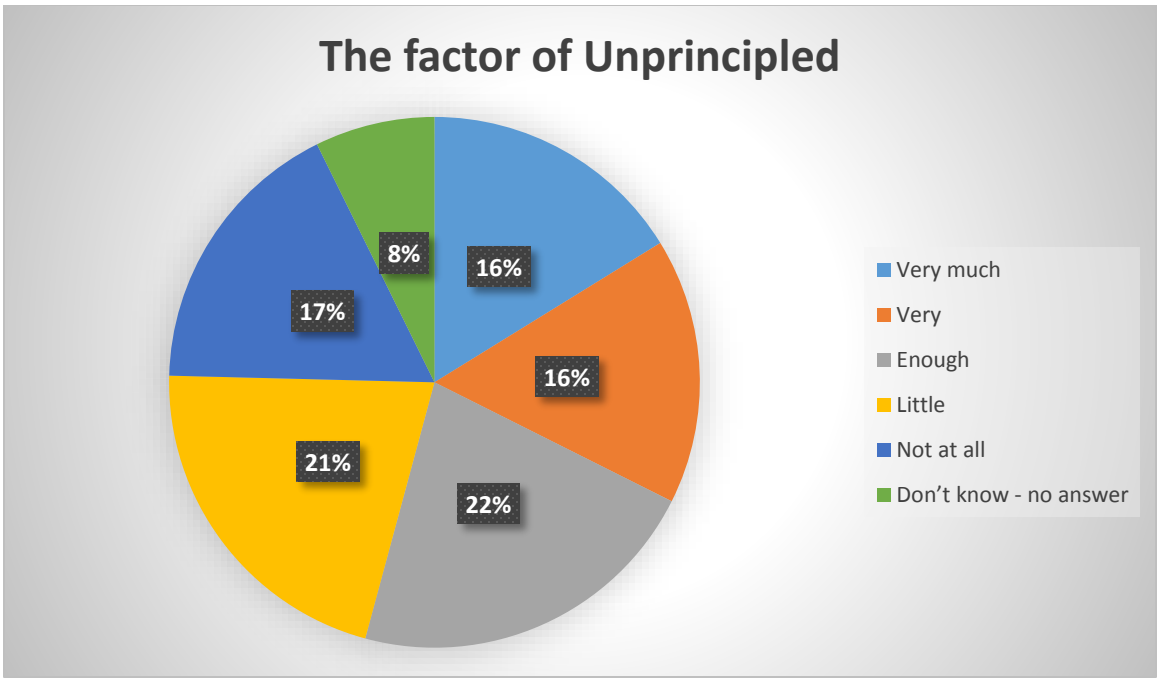
Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτωμένων, το 44.7 % θεωρεί ότι ο παράγοντας αυτός είναι «πάρα πολύ» σημαντικός για την επιτυχία ενός επιχειρηματία και το 29.1% θεωρεί τον παράγοντα αυτό ως «πολύ» σημαντικό. Ένα ποσοστό της τάξεως του 21.2% θεωρεί τον παράγοντα της ανάληψης κινδύνων ως «αρκετά» σημαντικό, ενώ το 3.4% ως «λίγο» σημαντικό και το 1.7% απάντησε «δεν ξέρω – δεν απαντώ».

5.5.6. Αδίστακτος επιχειρηματίας

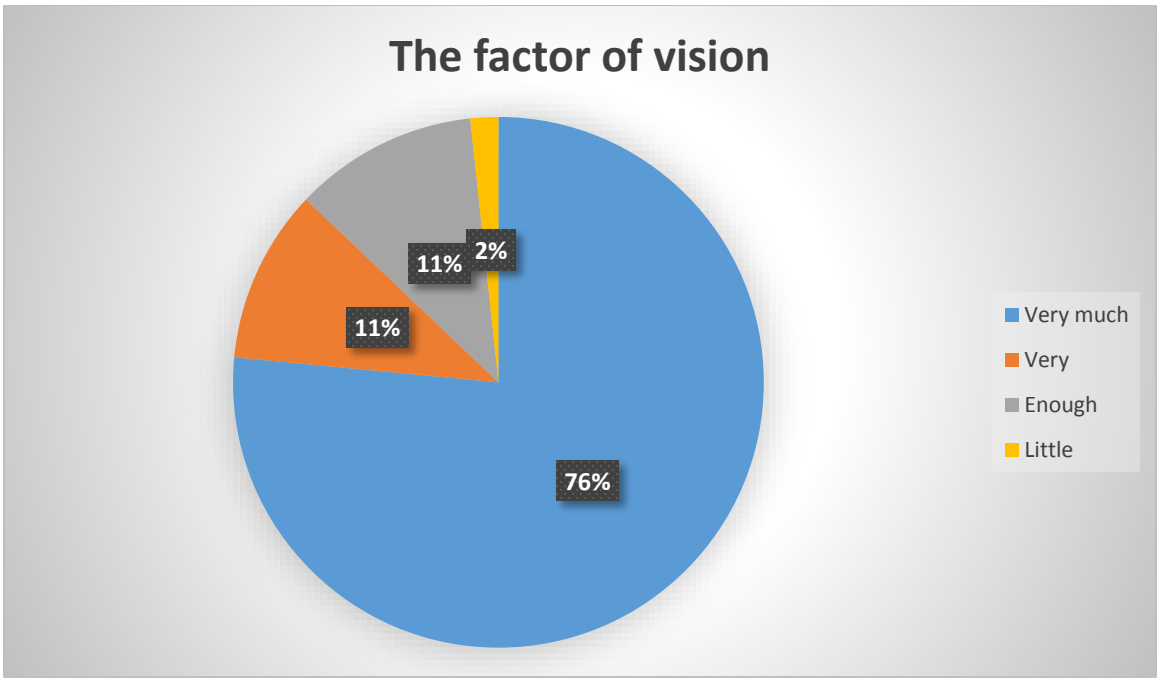
Ο παράγοντας του να είναι ο επιχειρηματίας αδίστακτος παρουσιάζει εδώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον αφού ουσιαστικά οι απόψεις διίστανται. Σε αντίθεση με τους πιο πάνω παράγοντες όπου υπήρχε – στις περισσότερες περιπτώσεις – σαφής πλειοψηφία ως προς την σημαντικότητα παραγόντων, στον παράγοντα του να είναι κάποιος αδίστακτος παρουσιάζεται μια ενδιαφέρουσα ποικιλομορφία ως προς τις απαντήσεις.

Συγκεκριμένα, το ποσοστό του 16.2% απαντά ότι ο παράγοντας του να είναι αδίστακτος είναι «πάρα πολύ» σημαντικός για την επιτυχία του επιχειρηματία, ενώ το 17.3% απαντά αρνητικά, ότι δηλαδή ο παράγοντας του να είναι αδίστακτος δεν είναι «καθόλου» σημαντικός για την επιτυχία του επιχειρηματία. Επιπλέον, το 16.2.5 απαντά ότι ο παράγοντας αυτός είναι «πολύ» σημαντικός, το 21.8% τον χαρακτηρίζει ως «αρκετά» σημαντικό και το 21.2% ως λίγο σημαντικό. Ένα ποσοστό της τάξεως του 7.3% απάντησε «δεν ξέρω – δεν απαντώ».

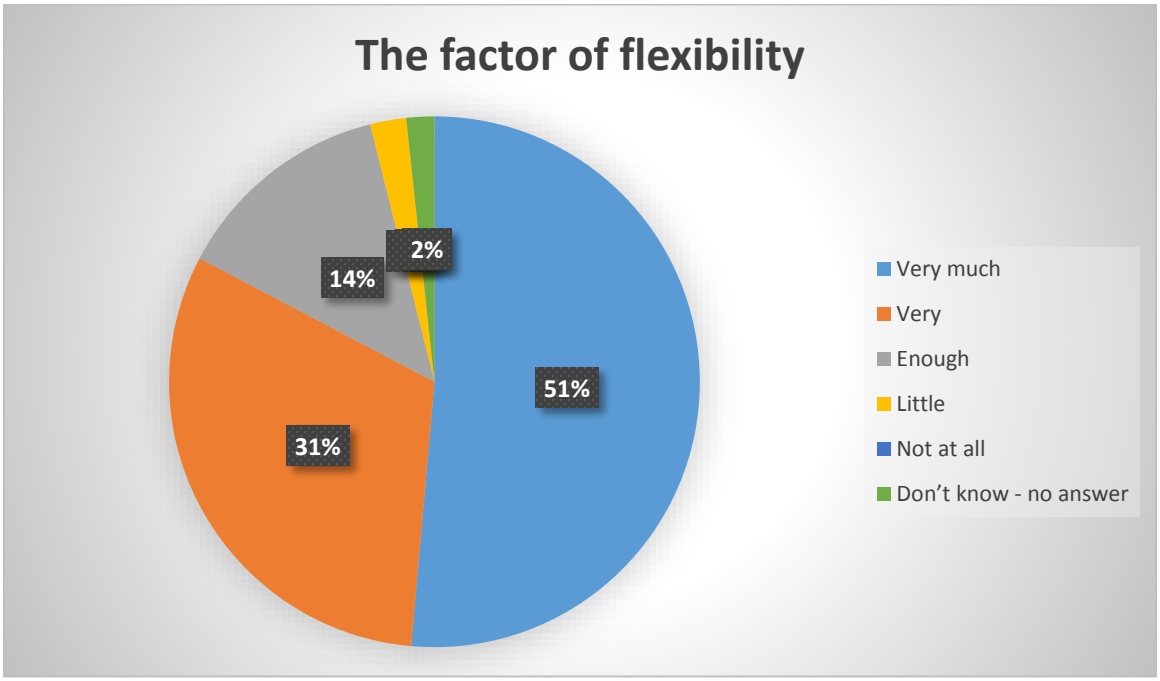
5.5.7. Ύπαρξη οράματος

Το όραμα φαίνεται να αποτελεί τον πιο σημαντικό παράγοντα από όλους αφού οι ερωτώμενοι του δίνουν ποσοστιαία την μεγαλύτερη, συγκριτικά, σημαντικότητα με ποσοστό 76.5% ως «πάρα πολύ» σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία ενός επιχειρηματία, ξεπερνώντας ακόμα και τον παράγοντα της εξυπνάδας που στην αντίστοιχη κατηγορία του «πάρα πολύ» παρουσιάζει ποσοστό σημαντικότητας 68.4%. Στο πιο κάτω διάγραμμα παρουσιάζεται αναλυτικά η ποσοστικοποίηση του παράγοντα της ύπαρξης οράματος.

5.5.8. Ευελιξία

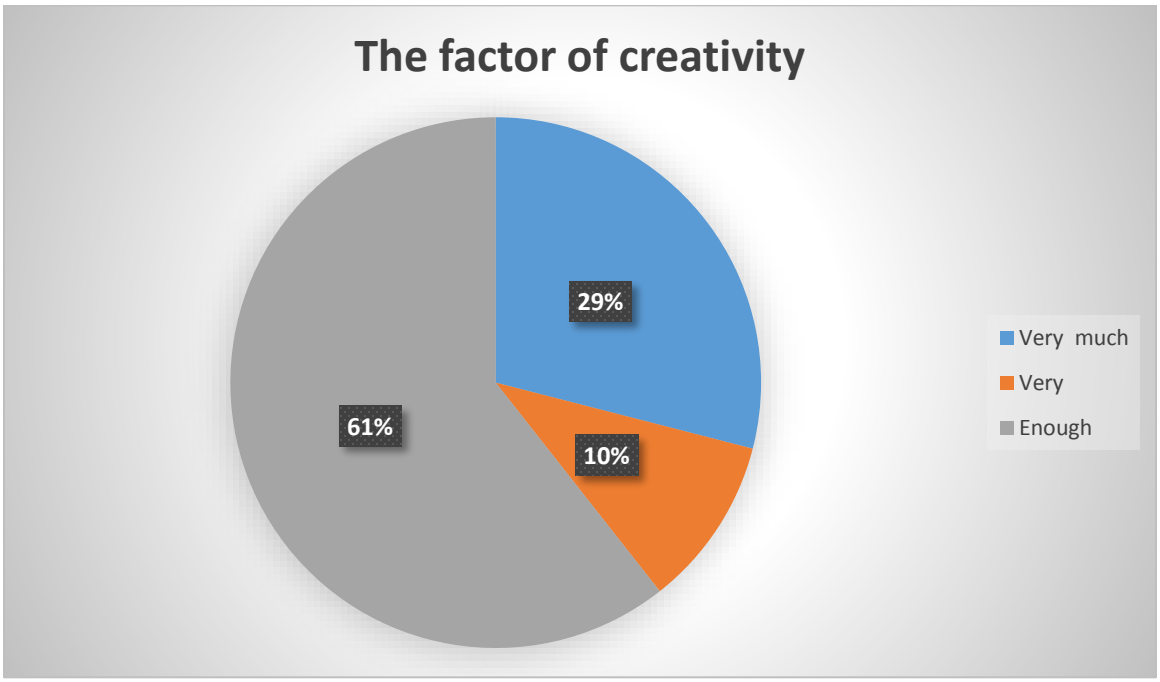
Ο παράγοντας της ευελιξίας θεωρείται επίσης ως «πάρα πολύ» σημαντικός αφού παρουσιάζει το ποσοστό αυτό σε 51.4% και ως «πολύ» σημαντικός σε ποσοστό 31.3%. Επίσης, ποσοστό 13.4% απαντά ότι είναι «αρκετά» σημαντικός ο παράγοντας της ευελιξίας και μόνο το 2.2% απαντά ότι είναι «λίγο» σημαντικός.

5.5.9. Δημιουργικότητα

Τέλος, στην παρούσα έρευνα – όσο αφορά τους παράγοντες επιτυχίες για μια επιχείρηση – και πώς τους αντιλαμβάνονται οι νέοι, ακόμα ένας παράγοντας που εξετάζεται είναι αυτός της δημιουργικότητας. Δηλαδή αν κάποιος είναι δημιουργικός και του αρέσει να δημιουργεί νέα πράγματα κάτα πόσο αυτό βοηθά στην επιτυχία μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Όπως φαίνεται και από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, ο παράγοντας της δημιουργικότητας, θεωρείται επίσης ως ένας σημαντικός επιχειρηματικός παράγοντας αφού ποσοστό του 67% απάντησε ότι ο παράγοντας της δημιουργικότητας είναι «πάρα πολύ» σημαντικός για την επιτυχία ενός επιχειρηματία. Επίσης, το 24% απάντησε ότι είναι «πολύ» σημαντικός παράγοντας και το 8.9% απάντησε ότι είναι ένας «αρκετά» σημαντικός παράγοντας για την επιχειρηματική επιτυχία. Χαρακτηριστικό εδώ είναι το γεγονός ότι κανείς δεν απάντησε στις άλλες επιλογές της ερώτησης που είναι το «λίγο» σημαντικός και το «καθόλου» σημαντικός και κανείς δεν απάντησε επίσης «δεν ξέρω – δεν απαντώ», γεγονός που φανερώνει ότι οι νέοι είναι συνηδητοποιημένοι ως προς τον παράγοντα της δημιουργικότητας.

5.6. Δισταγμοί επιχειρηματικής δραστηριοποίησης

Σε αυτό το υποκεφάλαιο της ανάλυσης εξετάζονται οι διστακτικοί παράγοντες που αποτρέπουν τους νέους στο να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά, επικεντρώνοντας το ερευνητικό ενδιαφέρον πάνω σε τρεις κύριους αποτρεπτικούς παράγοντες οι οποίοι είναι: α) το οικονομικό ασταθές περιβάλλον, β) η γραφειοκρατία, και γ) το κατεστημένο και η διαπλοκή. Βέβαια, σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να ξεκαθαρίσουμε ότι οι ερωτήσεις αυτές διαφέρουν από εκείνες που εξέτασαν πιο πάνω τους εξωγενούς παράγοντες (π.χ.

πολιτικούς, οικονομικούς κ.α.), διότι διαφέρει το αντικείμενο έρευνας και ερμηνείας τους. Σε αυτό το στάδιο δεν εξετάζεται αν οι παράγοντες αυτοί βοηθούν στην δημιουργία της επιχείρησης αλλά κατά πόσον οι παράγοντες αυτοί κάνουν τους νέους διστακτικούς να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά.

Όσο αφορά το οικονομικό και ασταθές περιβάλλον, η ερώτηση τέθηκε ως εξής: Θα διστάζατε να δραστηριοποιηθείτε επιχειρηματικά επειδή..."Το οικονομικό περιβάλλον είναι ασταθές"; Στο ερώτημα αυτό φαίνεται ότι οι νέοι διστάζουν να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά εξ' αιτίας του ασταθές οικονομικού περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, το 48.6% απαντά ότι «Συμφωνεί» και το 14% ότι «συμφωνεί απόλυτα». Ποσοστό 24% είναι ουδέτερο αφού «ούτε διαφωνεί, ούτε συμφωνεί». Τουναντίον, ένα ποσοστό της τάξεως του 8.4.% φαίνεται ότι δεν θα δίσταζε να δραστηριοποιηθεί επιχειρηματικά εξ' αιτίας του ασταθές οικονομικού περιβάλλοντος αφού «διαφωνεί». Επίσης, ποσοστό 2.8% «διαφωνεί απόλυτα».

Τους νέους φαίνεται να προβληματίζει και η γραφειοκρατία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας αυτής το 29.3% «συμφωνεί» ότι η γραφειοκρατία αποτελεί διστακτικό παράγοντα ώστε να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά και το 9.2% «συμφωνεί απόλυτα» με αυτό. Επιπλέον, ποσοστό 25.9% «ούτε διαφωνεί, ούτε συμφωνεί» ενώ το 27.6% «διαφωνεί» στο το ότι η γραφειοκρατία αποτελεί διστακτικό παράγοντα επιχειρηματικής δραστηριοποίησης. Το 6.9% «διαφωνεί απόλυτα».

Όσο αφορά το κατεστημένο και την διαπλοκή, μια σημαντική μερίδα των νέων τον θεωρεί ως ένα σημαντικό διστακτικό παράγοντα. Πιο συγκεκριμένα, και με βάση τα ποσοστά των responses, το 33.5% «συμφωνεί» ότι το κατεστημένο και η διαπλοκή αποτελούν διστακτικούς παράγοντες επιχειρηματικές δραστηριοποίησης και ποσοστό 10.6% «συμφωνεί απόλυτα».

5.7. Επιχειρηματική υποστήριξη

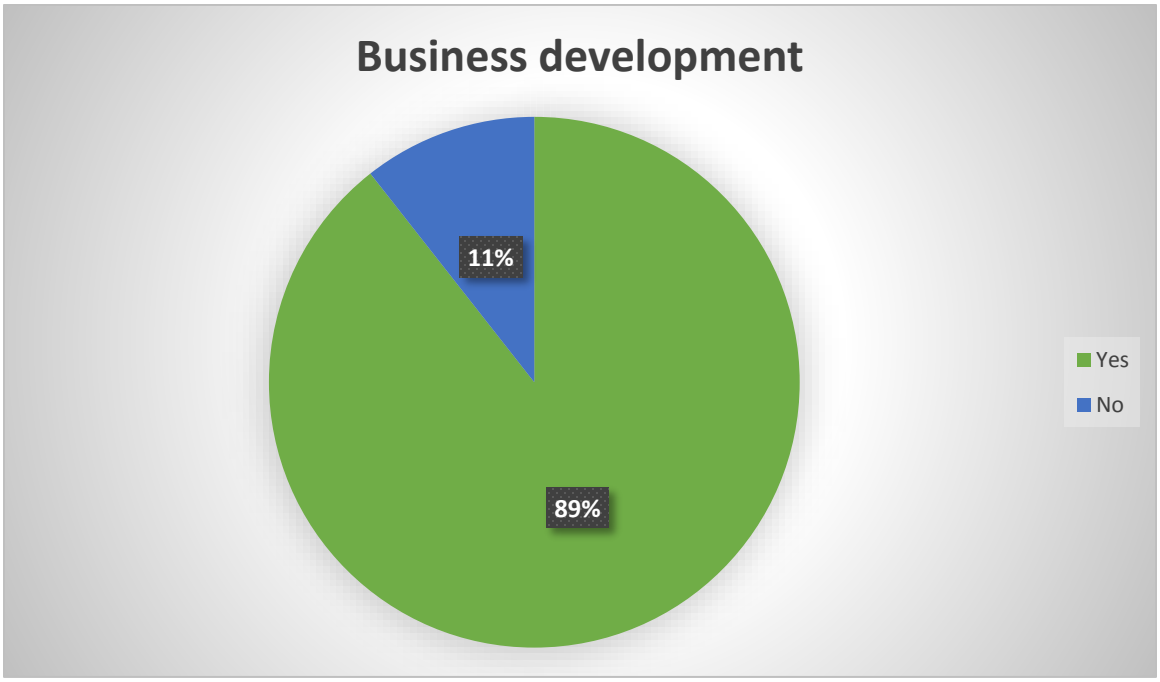
Ένα από τα ζητήματα που απασχολεί τους νέους όσο αφορά την επιχειρηματική τους δραστηριοποίηση είναι η υποστήριξη που θα έχουν, τι είδους υποστήριξη και ποιος θα τους την παρέχει. Αν και ένα σημαντικό ποσοστό των νέων – όπως θα διαφανεί και πιο κάτω – γνωρίζουν τουλάχιστον τις βασικές γνώσεις για τον σχεδιασμό επιχειρηματικού πλάνου, εντούτοις η υποστήριξη τουλάχιστον στα αρχικά στάδια της επιχείρησης ή στα στάδια σχεδιασμού της επιχείρησης αποτελεί μια σημαντική βοήθεια για τους νέους ανθρώπους. Η παρούσα έρευνα διαχωρίζει την επιχειρηματική υποστήριξη σε τέσσερις βασικούς πυλώνες οι οποίοι είναι οι εξής: α) ο σχεδιασμός της επιχείρησης, β) η λειτουργία της επιχείρησης, γ) ανθρώπινο δυναμικό και δ) εξεύρεση χρηματοδότησης.

5.7.1. Ο σχεδιασμός της επιχείρησης

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας ως σχεδιασμός της επιχείρησης νοείται το εξής: Η διαδικασία της ετοιμασίας του business plan νοείται εδώ το στάδιο σχεδιασμού της επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη όλων εκείνων των παραμέτρων που χρειάζονται μελέτη για να μπορέσει να σχεδιαστεί σωστά η επιχείρηση. Μερικά από τα ζητήματα που

προκύπτουν μέσα από τον σχεδιασμό της επιχείρησης είναι, για παράδειγμα, η ετοιμασία μελέτης βιωσιμότητας, τα λειτουργικά κόστη, η ανάληψη κινδύνων, ο σχεδιασμός στρατηγικής μάρκετινγκ και προώθησης, οι ανταγωνιστικές τάσεις.

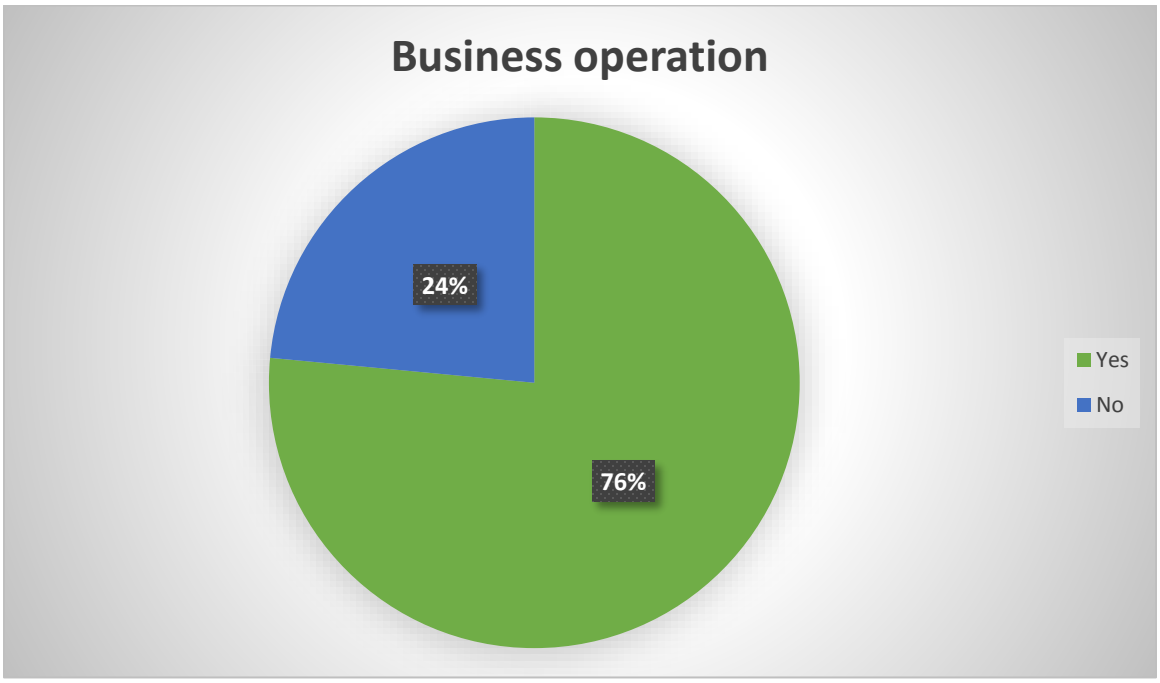
Το ερώτημα έχει τεθεί ως εξής: Για τη δημιουργία της δικής σας επιχείρησης, θα θέλατε υποστήριξη στο σχεδιασμό της επιχείρησης; Ποσοστό 89.4% απάντησε «ναι» και ποσοστό 10.6% απάντησε «όχι».

5.7.2. Η λειτουργία της επιχείρησης

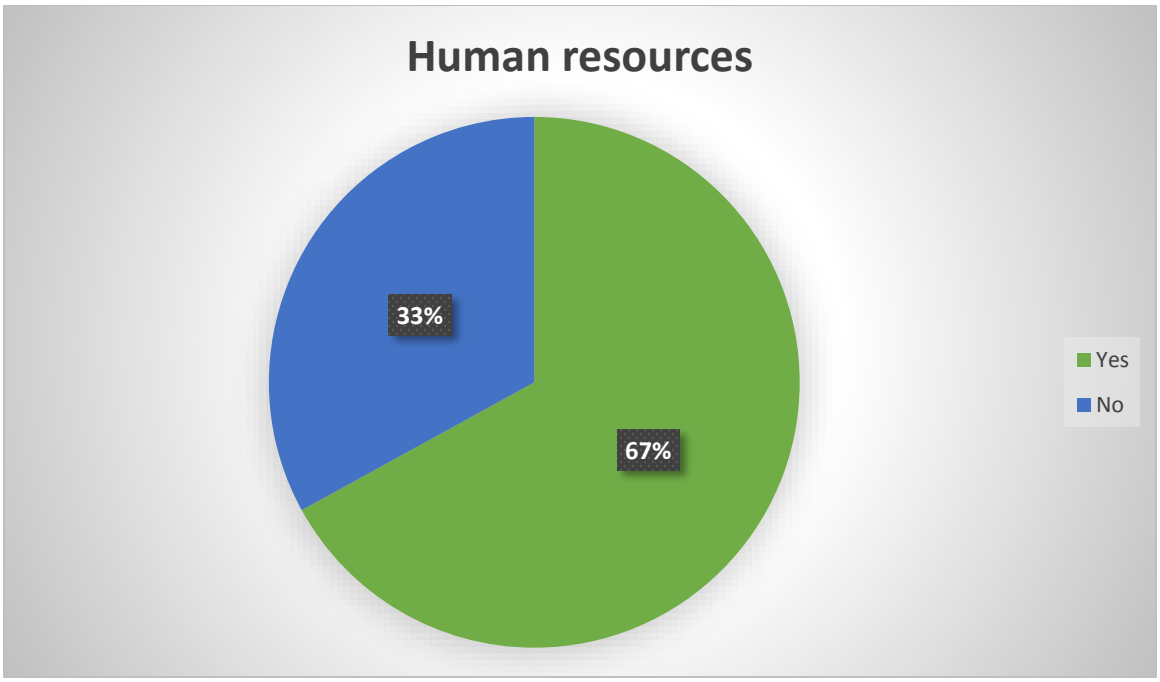
Ως λειτουργία της επιχείρησης νοείται για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας η παραγωγική λειτουργία της επιχείρησης, η εμπορική λειτουργία της επιχείρησης καθώς επίσης και η οικονομική της λειτουργία. Υπάρχουν βέβαια και δευτερεύουσες λειτουργίες όπως είναι η λειτουργία των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας, αλλά δίνουμε έμφαση στα τρία πρώτα χαρακτηριστικά της λειτουργίας όπως αυτά επεξηγήθηκαν στους συμμετέχοντες στην έρευνα. Πιο συγκεκριμένα, η παραγωγική λειτουργία της επιχείρησης αφορά τον τομέα της παραγωγής των προϊόντων ή των υπηρεσιών. Αναλόγως του είδους που παράγεται εφαρμόζεται η αντίστοιχη διαδικασία παραγωγής η οποία θα πρέπει να στηρίζεται και στους υφιστάμενα resources που διαθέτει η επιχείρηση. Η εμπορική λειτουργία της επιχείρησης αναφέρεται σε διάφορους υπότομείς όπως είναι, για παράδειγμα, η διαδικασία της διανομής των προϊόντων. Η ανάπτυξη, άλλωστε, σωστών δικτύων διανομής αποτελούν ένα από τα πιο νευραλγικά στοιχεία μιας επιχείρησης που διαθέτει τέτοιο τμήμα. Η εμπορική λειτουργία περιλαμβάνει επίσης την διαδικασία προώθησης, την έρευνα ως προς την συμπεριφορά των καταναλωτών και τις σχέσεις με τους πωλητές και μεταπωλητές των προϊόντων ή υπηρεσιών. Όσο αφορά την οικονομική λειτουργία αυτή αφορά κυρίως την σωστή αξιοποίηση του κεφαλαίου, τις επενδύσεις και την αντιμετώπιση των νομικών και φορολογικών υποχρεώσεων.

Στην ερώτηση κατά πόσο θα θέλατε υποστήριξη σε σχέση με τη λειτουργία της επιχείρησης που θα θέλατε να κάνετε, το 76.5% απάντησε θετικά και το 23.5% απάντησε αρνητικά.

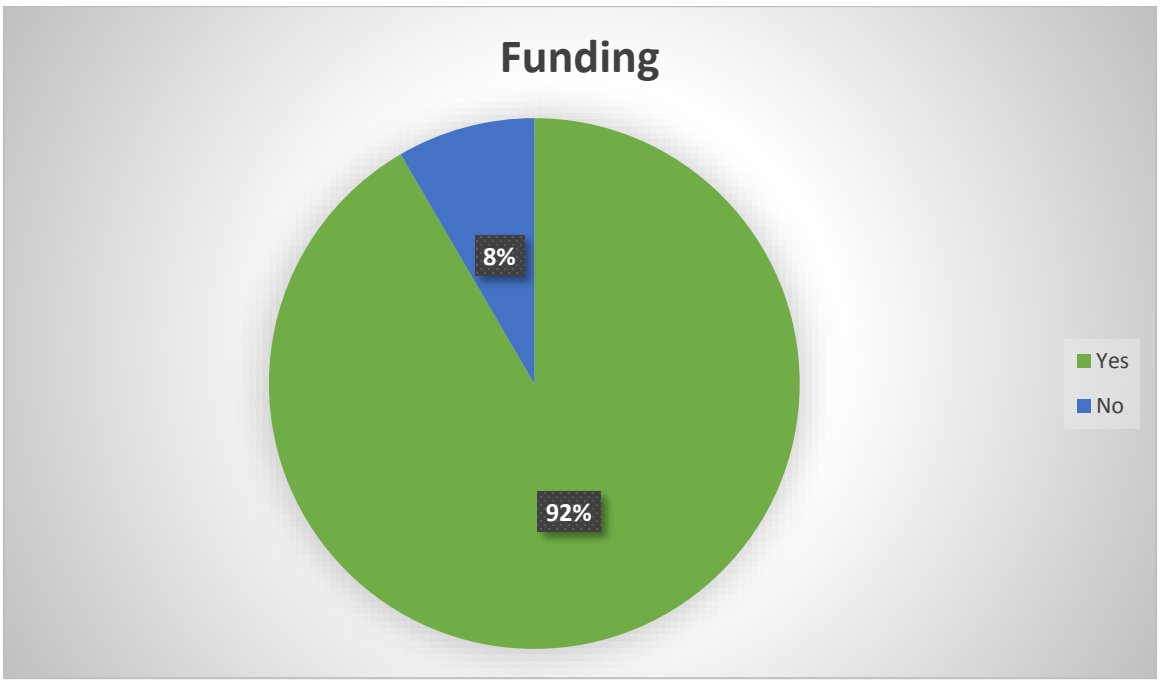
5.7.3. Ανθρώπινο δυναμικό

Ένα άλλο στοιχείο το οποίο εξετάζεται εδώ ως προς τις τάσεις για εξεύρεση υποστήριξης είναι αυτό του ανθρώπινου δυναμικού και πιο συγκεκριμένα του κατάλληλου ανθρωπίνου δυναμικού. Η ερώτηση τέθηκε ως εξής: Για τη δημιουργία της δικής σας επιχείρησης, θα θέλατε υποστήριξη στην εξεύρεση του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού; Το 67% απάντησε θετικά και το 33% απάντησε αρνητικά.

5.7.4. Εξεύρεση χρηματοδότησης

Η υποστήριξη ως προς την εξεύρεση χρηματοδότησης αποτελεί ένα από τα πιο κεντρικά issues που απασχολούν τους νέους ως προς την επιχειρηματική τους δραστηριοποίηση. Είναι, ίσως το πρώτο μέλημα το οποίο επηρεάζει τις αποφάσεις τους. Αυτό φαίνεται και από το ψηλό ποσοστό (91.6%) που απάντησε ότι χρειάζεται υποστήριξη στην εξεύρεση χρηματοδότησης για τη δημιουργία της δικής τους επιχείρησης.

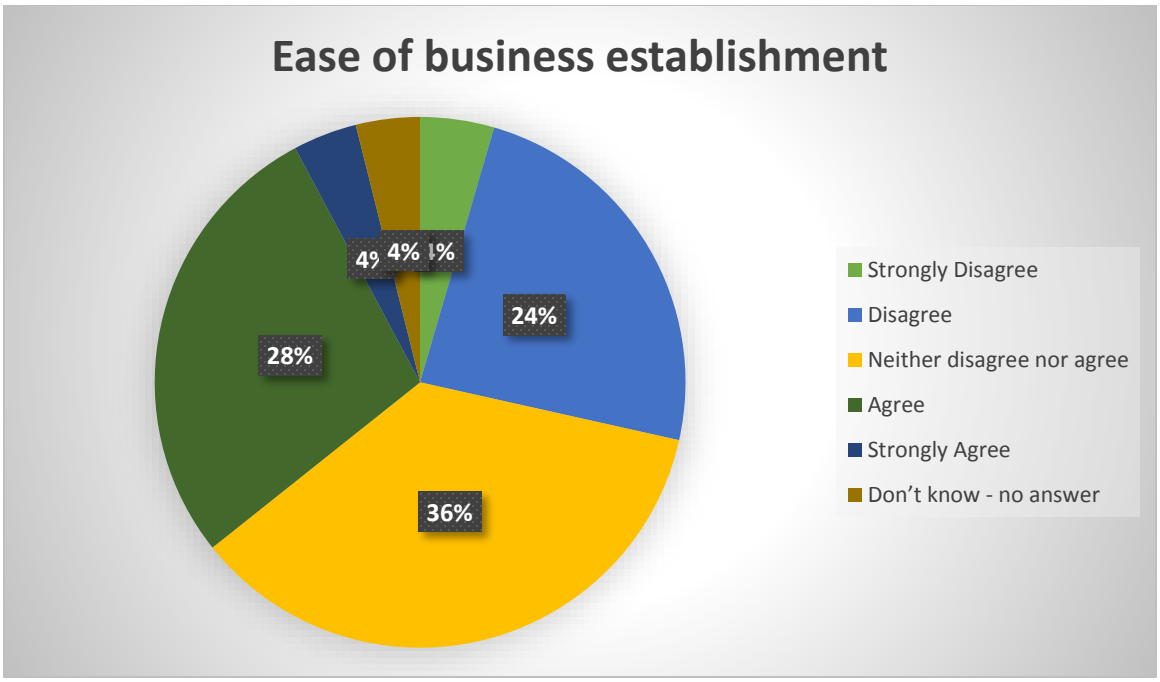

Η ερώτηση αυτή συνδέεται με την αμέσως επόμενη η οποία αφορά κατά πόσο θα ενδιέφερε του ερωτώμενους μια συνεργασία με κάποιο ιδιωτικό γραφείο για να αναλάβει την προετοιμασία της επιχειρηματικής τους πρότασης με σκοπό την χρηματοδότηση (π.χ. ετοιμασία αιτήσεων για το πρόγραμμα της Νεανικής Επιχειρηματικότητας). Συνήθως πρόκειται για αιτήσεις που πολλαπλά parts τα οποία – τις περισσότερες φορές – απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις σε διάφορους τομείς όπως, για παράδειγμα, λογιστικά στοιχεία, αρχιτεκτονικά σχέδια, σχεδιασμός μάρκετινγκ, ετοιμασία μελέτης βιωσιμότητας, επεξήγηση τεχνικών όρων κτλ. Άρα, με βάση αυτή την λογική, τις περισσότερες φορές οι νέοι ψάχνουν εξειδικευμένα γραφεία ή freelance ειδικούς ως προς την προετοιμασία των αιτήσεων αυτών για εξεύρεση χρηματοδότησης. Το ίδιο συμβαίνει και με τις τράπεζες, δηλαδή με την ετοιμασία των αιτήσεων για δανεισμό, αν και οι τράπεζες διαθέτουν τα δικά τους τμήματα υποστήριξης.

5.8. Ετοιμότητα ίδρυσης επιχείρησης

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται οι αναλύσεις ερωτημάτων που παραπέμπουν στον βαθμό που κάποιος νέος είναι έτοιμος να προχωρήσει στην ίδρυση επιχείρησης. Συγκεκριμένα, τα στοιχεία που εξετάζονται εδώ είναι κατά πόσο πιστεύουν ότι είναι εύκολο να ιδρύσουν μια επιχείρηση, κατά πόσο πιστεύουν ότι είναι προετοιμασμένοι να ιδρύσουν μια βιώσιμη επιχείρηση, κατά πόσον γνωρίζουν πώς αναπτύσσεται ένα επιχειρηματικό σχέδιο, τις πιθανότητες επιτυχίας ίδρυσης μιας επιχείρησης και ο βαθμός δυσκολίας ή ευκολίας για να μπορέσουν να διατηρήσουν μια επιχείρηση.

Όσο αφορά το πρώτο στοιχείο αυτής της ενότητας, δηλαδή κατά πόσον πιστεύουν ότι θα ήταν εύκολο για εκείνους να ιδρύσουν μία επιχείρηση, οι νέοι δείχνουν σκεπτικισμό ως προς τον βαθμό ευκολίας. Ένα σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 35.8% «ούτε διαφωνεί, ούτε συμφωνεί», δηλαδή δεν θεωρεί ότι είναι εύκολο αλλά ούτε ότι είναι δύσκολο. Αντίστοιχα, το 27.9% «συμφωνεί» ότι είναι εύκολο, ενώ το 24% «διαφωνεί».

Στο ερώτημα αν πιστεύουν ότι είναι προετοιμασμένοι να ιδρύσουν μία βιώσιμη επιχείρηση, εδώ η ερώτηση δίνει έμφαση στην έννοια «βιώσιμη» και ως εκ τούτου επεξηγήθηκε προηγουμένως στους ερωτώμενους η εννοιολογική της ερμηνεία. Μερικά χαρακτηριστικά των βιώσιμων επιχειρήσεων ειδικά σε μικρομεσαίο επίπεδο μπορούμε να τα κατηγοριοποιήσουμε ως εξής:

1. Χαρακτηριστικά που δίνουν έμφαση στην εξωστρέφεια της επιχείρησης όπως για παράδειγμα η ανάπτυξη σχέσεων με τους καταναλωτές αλλά και η εστίαση σε εξαγωγικές μορφές εμπορίου, όπου βέβαια αυτό είναι εφαρμόσιμο και στηρίζεται από τον τύπο των προϊόντων και υπηρεσιών που παρέχει η επιχείρηση.

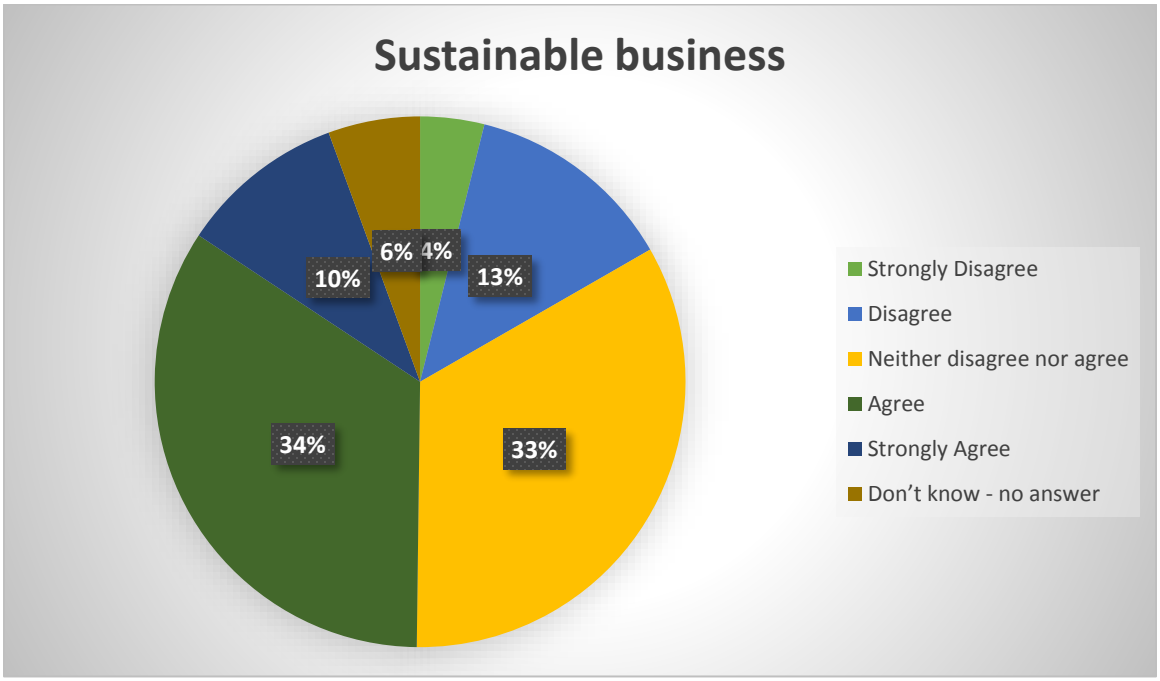
2. Έμφαση στην ανάπτυξη της προστιθέμενης αξίας, δηλαδή προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο για να μπορεί έτσι το στάδιο της παραγωγής να είναι βιώσιμο.

3. Ο τομέας της μεταποίησης είναι ένας από τους ραγδαία εξελισσόμενους τομείς στην Κύπρο. Χαρακτηρίζεται ως τομέας βιώσιμης επιλογής και επένδυσης αφού το ρίσκο είναι σαφώς πιο χαμηλό σε σχέση με τις υπηρεσίες. Βασικό στοιχείο εδώ είναι το γεγονός ότι τόσο η βιομηχανία όσο και η βιοτεχνία έχουν συνεχής ανάγκες από πρώτες ύλες τις οποίος επεξεργάζεται ο μεταποιητικός τομέας.

4. Η καινοτομία αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο για μια βιώσιμη επιχείρηση. Βέβαια η καινοτομία δεν είναι μια μονοδιάστατη έννοια αφού αφορά όλες τις διαδικασίες ανάπτυξης μιας επιχείρησης από τον τομέα του σχεδιασμού και της παράγωγης μέχρι το στάδιο της κατανάλωσης. Σε αυτή την φάση σταδίου της παρούσας έρευνας και στα πλαίσια αυτού του ερωτηματολογίου ως καινοτομία νοείται η παραγωγή έξυπνων και εναλλακτικών ιδεών στα προϊόντα ή στις υπηρεσίες αλλά και στην ανάπτυξη καινοτόμων διαδικασιών εντός των διαφόρων τμημάτων και σταδίων της επιχείρησης.

5. Τέλος, ένα άλλο σημαντικό καινοτόμο χαρακτηριστικό, το οποίο επεξηγήθηκε στους συμμετέχοντες πριν από την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, είναι η συμμετοχή σε παραγωγικά (B2B) δίκτυα και συνεργασίες με μεγαλύτερες επιχειρήσεις, δηλαδή αν οι νέοι επιχειρηματίες είναι προετοιμασμένοι – εντός των πλαισίων μιας βιώσιμης επιχείρησης – να αναπτύξουν τέτοια δίκτυα συνεργασίας έτσι ώστε να βοηθήσουν την βιώσιμη ανάπτυξη της επιχείρησής τους.

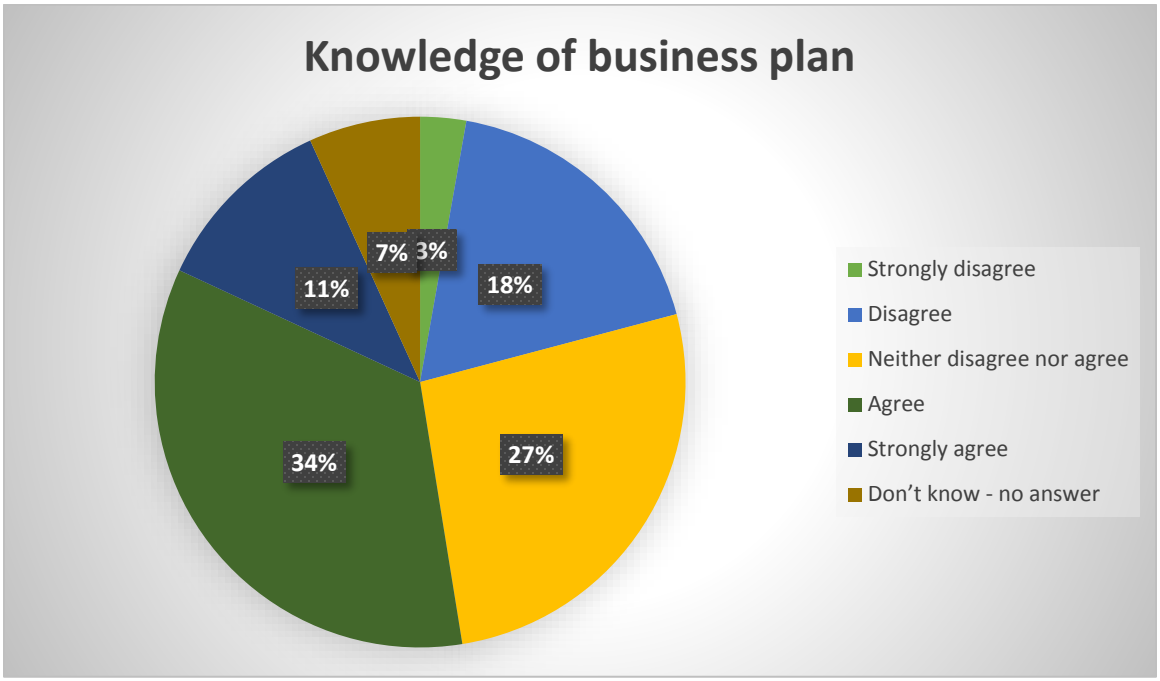
Άρα ουσιαστικά οι συμμετέχοντες ανταποκρίθηκαν σε αυτό το ερώτημα στην βάση της επεξήγησης που τους έγινε για το πώς νοείται η ίδρυση μιας βιώσιμης επιχείρησης και στην βάση ποιων χαρακτηριστικών. Υπάρχει βέβαια και μια μερίδα συμμετεχόντων που λόγω του εκπαιδευτικού τους προφίλ γνωρίζουν πιο εκτεταμένα την έννοια της βιωσιμότητας.

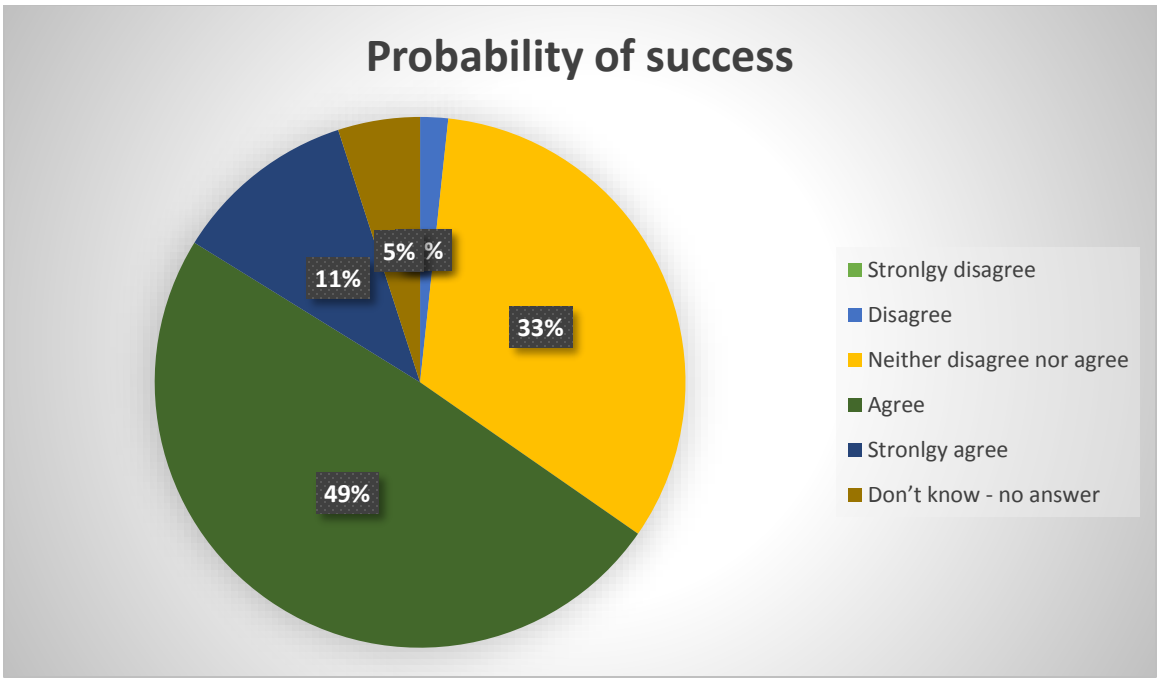
Όπως φαίνεται στο πιο πάνω διάγραμμα το 34.1% «συμφωνεί» ότι είναι προετοιμασμένοι να ιδρύσουν μια βιώσιμη επιχείρηση και το 10.1% συμφωνεί απόλυτα. Αισθητά μικρότερα είναι το ποσοστό που «διαφωνεί» ότι είναι προετοιμασμένοι με ποσοστό 12.8% και το 3.9% «διαφωνεί απόλυτα». Από την άλλη, ένα σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 33.5% «ούτε διαφωνεί, ούτε συμφωνεί», κάτι το οποίο μας δείχνει ότι – ίσως – μια σημαντική μερίδα των συμμετεχόντων δεν έχει ξεκαθαρίσει τι σημαίνει η έννοια της βιώσιμης επιχείρησης. Επίσης, το 5.6% απάντησε με την επιλογή «δεν ξέρω / δεν απαντώ».

Η επόμενη ερώτηση αφορά αν πιστεύουν ότι γνωρίζουν πώς να αναπτύσσετε ένα επιχειρηματικό σχέδιο. Το 34.5% απάντησε ότι «συμφωνεί» ότι γνωρίζει πώς να αναπτύσσει ένα επιχειρηματικό σχέδιο ενώ το 18.1% «διαφωνεί» ότι γνωρίζει. Ουδέτερη

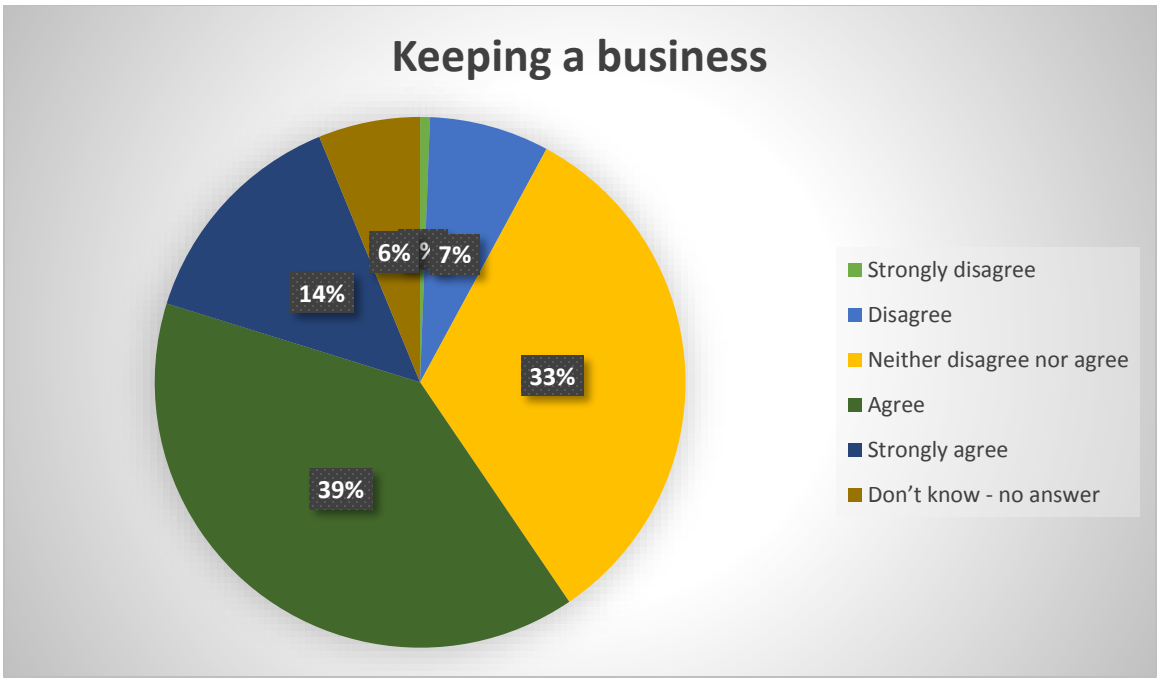
στάση κρατεί το 26.6% με την επιλογή «ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ». Τέλος, το 11.3% «συμφωνεί απόλυτα» και το 2.8% «διαφωνεί απόλυτα».

Όσο αφορά το ερώτημα: εάν προσπαθούσατε να ιδρύσετε μία επιχείρηση, πιστεύετε ότι θα είχατε μεγάλη πιθανότητα επιτυχίας; Εδώ φαίνεται η ετοιμότητα και η αισιοδοξία / αυτοπεποίθηση της πλειοψηφίας των νέων στο ότι η επιχείρησή που θα ιδρύσουν έχει μεγάλη πιθανότητα επιτυχίας. Συγκεκριμένα, ποσοστό της τάξεως του 49.2% απάντησε θετικά ότι δηλαδή «συμφωνεί» ότι εάν προσπαθούσαν να ιδρύσουν μια επιχείρηση πιστεύουν ότι θα είχαν μεγάλη πιθανότητα επιτυχίας και το 11.2% «συμφωνεί απόλυτα». Το 33% «ούτε διαφωνεί, ούτε συμφωνεί» ενώ «διαφωνεί» μόνο το 1.7%. Χαρακτηριστικό εδώ είναι το γεγονός ότι κανείς δεν απάντησε ότι διαφωνεί απόλυτα.

Τέλος, σε αυτή την ενότητα εξετάζεται κατά πόσο πιστεύουν οι συμμετέχοντες ότι θα ήταν εύκολο γι' αυτούς να διατηρήσουν μια επιχείρηση. Συγκεκριμένα, η ερώτηση τέθηκε ως εξής: πιστεύετε ότι θα ήταν εύκολο για σας να διατηρήσετε μία επιχείρηση; Η έμφαση σε αυτό το ερώτημα δίνεται στην λέξη «διατήρηση» της επιχείρησης, δηλαδή κατά πόσο οι νέοι που σκέφτονται να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά πιστεύουν ότι μπορούν, δηλαδή έχουν την δυνατότητα, να διατηρήσουν και να συντηρήσουν – απ' όλες τις απόψεις - επιτυχώς την επιχείρησή τους. Βέβαια, το ερώτημα αυτό είναι γενικευμένο αλλά η σειρά με την οποία τοποθετείται έχει σημασία διότι ακριβώς προηγούνται αλλά και έπονται στοχευμένες ερωτήσεις και αποτελεί η ερώτηση αυτή ένας καλός συνδετικός κρίκος για να εξεταστεί η ετοιμότητα των νέων που σκέφτονται την πιθανή επιχειρηματική τους δραστηριοποίηση ως προς την διατήρηση της υποτιθέμενης επιχείρησης.

Όπως φαίνεται και στο πιο πάνω διάγραμμα, με βάση τις απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτώμενοι, το 39.3% «συμφωνεί» ότι θα ήταν εύκολο γι' αυτούς να διατηρήσουν μια επιχείρηση και ποσοστό 14% «συμφωνεί απόλυτα» ότι θα ήταν εύκολο γι' αυτούς να διατηρήσουν μια επιχείρηση. Μικρά είναι τα ποσοστά των αρνητικών απαντήσεων. Συγκεκριμένα, το 7.3% απάντησαν ότι «διαφωνούν» ότι θα ήταν εύκολο γι' αυτούς να διατηρήσουν μια επιχείρηση και ένα πολύ μικρό ποσοστό απάντησε ότι «διαφωνεί απόλυτα» (0.6%). Μεγάλο ποσοστό παρουσιάζει και σε αυτή την ερώτηση η ουδέτερη στάση του «ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ» και συγκεκριμένα 32.6%. Ένα ποσοστό της τάξεως του 6.2% απάντησε «δεν ξέρω / δεν απαντώ».

5.9. Ικανότητες

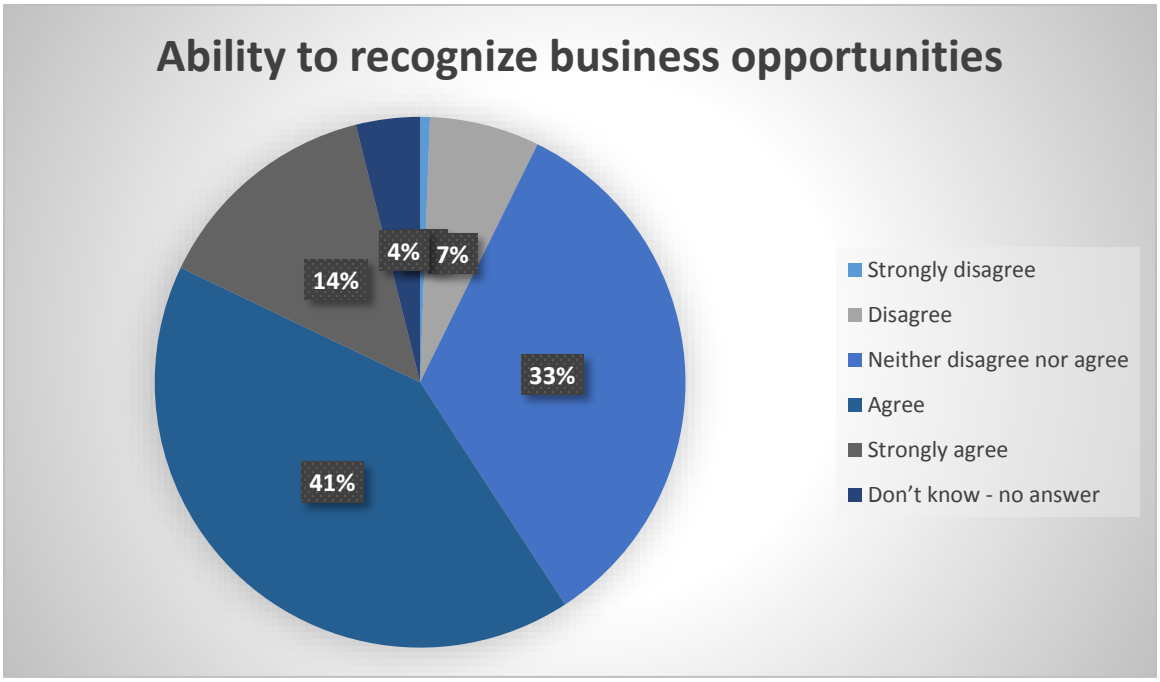
Στο παρόν υποκεφάλαιο εξετάζονται και αναλύονται οι παράγοντες ικανοτήτων που πιθανώς να επηρεάζουν και να επιδρούν στους νέους που σκέφτονται να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά. Δηλαδή, αναλύεται κάτα πόσο πιστεύουν οι νέοι ότι διαθέτουν συγκεκριμένες ικανότητες ώστε έτσι να μπορούν να γίνουν επιχειρηματίες.

Ο πρώτος παράγοντας είναι η ικανότητα αναγνώρισης επιχειρηματικών ευκαιριών σε ικανοποιητικό βαθμό, ώστε να γίνει κάποιος επιχειρηματίας. Η αναγνώριση επιχειρηματικών ευκαιριών αποτελεί μια από τις σημαντικές τακτικές που χρησιμοποιούνται κυρίως για να «αναγνωρίσουμε» το positioning της επιχείρησής μας εντός της αγοράς έναντι ή σε σύγκριση με τους ανταγωνιστές μας. Ο δεύτερος παράγοντας είναι η δημιουργικότητα και συγκεκριμένα αν πιστεύουν ότι διαθέτουν δημιουργικότητα σε ικανοποιητικό βαθμό, ώστε να γίνουν επιχειρηματίες. Τον παράγοντα της δημιουργικότητας τον προσεγγίσαμε και πιο πάνω αλλά υπό το πρίσμα της σημαντικότητάς της και όχι ως παράγοντα ικανότητας, αλλά συζητιόνται εκτενώς στην συγκριτική ανάλυση. Ο τρίτος παράγοντας αφορά την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων,

δηλαδή αν προκύψει κάποιο πρόβλημα εντός της επιχείρησης σε ποιο βαθμό κάποιος έχει την ικανότητα να διαχειριστεί ικανοποιητικά. Ο τέταρτος παράγοντας είναι η ικανότητα ηγεσίας και επικοινωνίας ώστε να γίνει κάποιος επιχειρηματίας. Δηλαδή, σε ποιο βαθμό μπορεί κάποιος να ηγηθεί σωστά μιας επιχείρησης και σε ποιο βαθμό μπορεί να επικοινωνήσει σε διάφορα επίπεδα, όπως για παράδειγμα, εντός της ομάδας και να επιλύσει επικοινωνιακές διαφορές. Ο πέμπτος παράγοντας είναι η ικανότητα ανάπτυξης νέων προϊόντων και υπηρεσιών σε ικανοποιητικό βαθμό, ώστε να γίνει κάποιος επιχειρηματίας. Ο έκτος παράγοντας αφορά την ικανότητα συνεργασίας/δικτύωσης με άλλα άτομα και φορείς, δηλαδή να μπορεί κάποιος να συνεργάζεται για το καλό της επιχείρησης και να χτίζει τέτοια δίκτυα συνεργασίας σε διάφορα επίπεδα της επιχείρησης. Ως τελικό ερώτημα τοποθετείται αν πιστεύουν οι ερωτώμενοι ποιοι είναι οι πιο ικανοί να γίνουν επιχειρηματίας, οι άνδρες ή οι γυναίκες, ερώτημα το οποίο μπορεί να καταδείξει ευρύτερα θεσμικά ζητήματα όπως, για παράδειγμα, το θέμα της κουλτούρας.

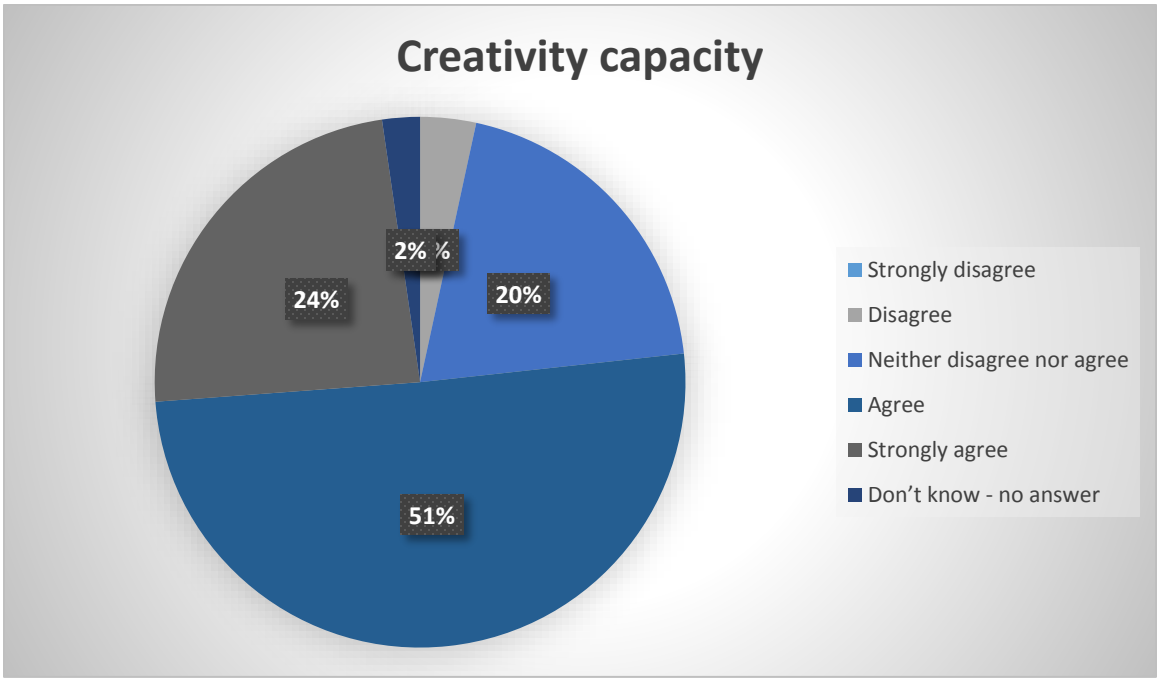
5.9.1. Ικανότητα αναγνώρισης επιχειρηματικών ευκαιριών

Στο ερώτημα αν πιστεύετε ότι διαθέτετε ικανότητα αναγνώρισης επιχειρηματικών ευκαιριών σε ικανοποιητικό βαθμό, ώστε να γίνετε επιχειρηματίας, η πλειοψηφία των ερωτωμένων απάντησε θετικά αφού το 41.3% απάντησε ότι «συμφωνεί» ότι διαθέτει διαθέτετε ικανότητα αναγνώρισης επιχειρηματικών ευκαιριών και το 14% ότι «συμφωνεί απόλυτα». Ποσοστό του 33.5% απάντησε ότι «ούτε διαφωνεί, ούτε συμφωνεί» ενώ είναι χαμηλά σε ποσοστά οι αρνητικές απαντήσεις όπως φαίνεται και στο διάγραμμα που ακολουθεί.

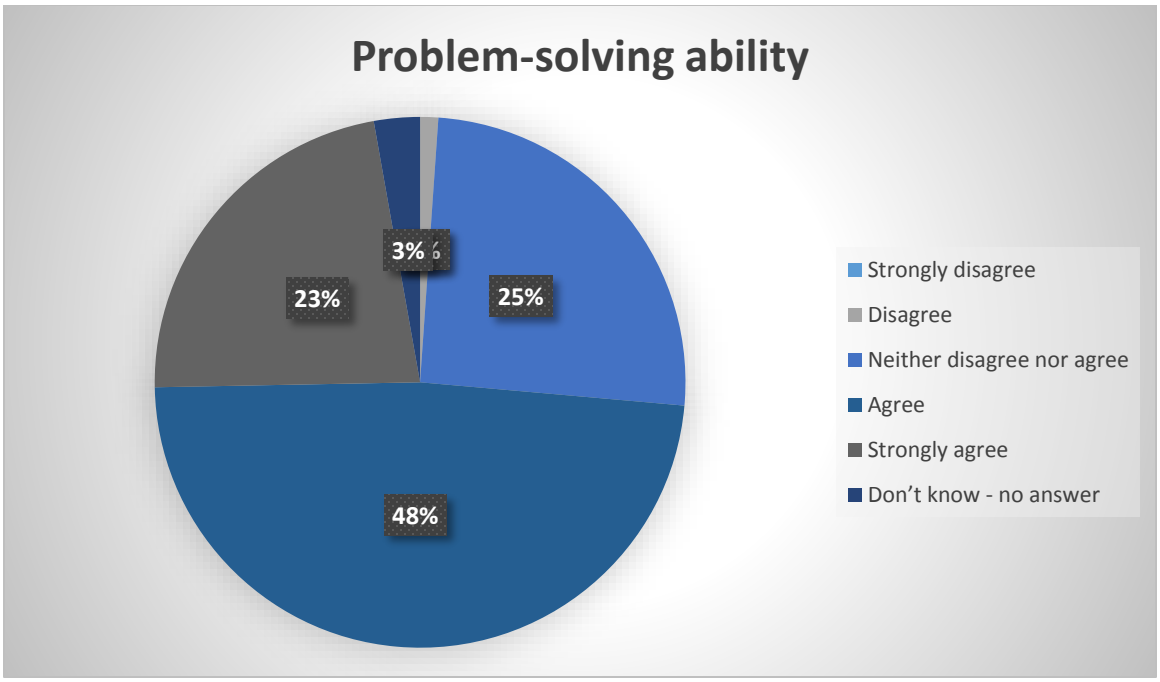
5.9.2. Ικανότητα δημιουργικότητας

Στο ερώτημα αν πιστεύετε ότι διαθέτετε δημιουργικότητα σε ικανοποιητικό βαθμό, ώστε να γίνετε επιχειρηματίας, τα ποσοστά είναι ακόμα πιο ψηλά σε σύγκριση με το προηγούμενο ερώτημα. Συγκεκριμένα, το 50.6% απάντησε ότι «συμφωνεί» ότι διαθέτει δημιουργικότητα και ποσοστό 23.9% ότι «συμφωνεί απόλυτα». «Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ» απάντησε το 19.9% και σε πολύ χαμηλά ποσοστά οι αρνητικές αντιδράσεις.

5.9.3. Ικανότητα επίλυσης προβλημάτων

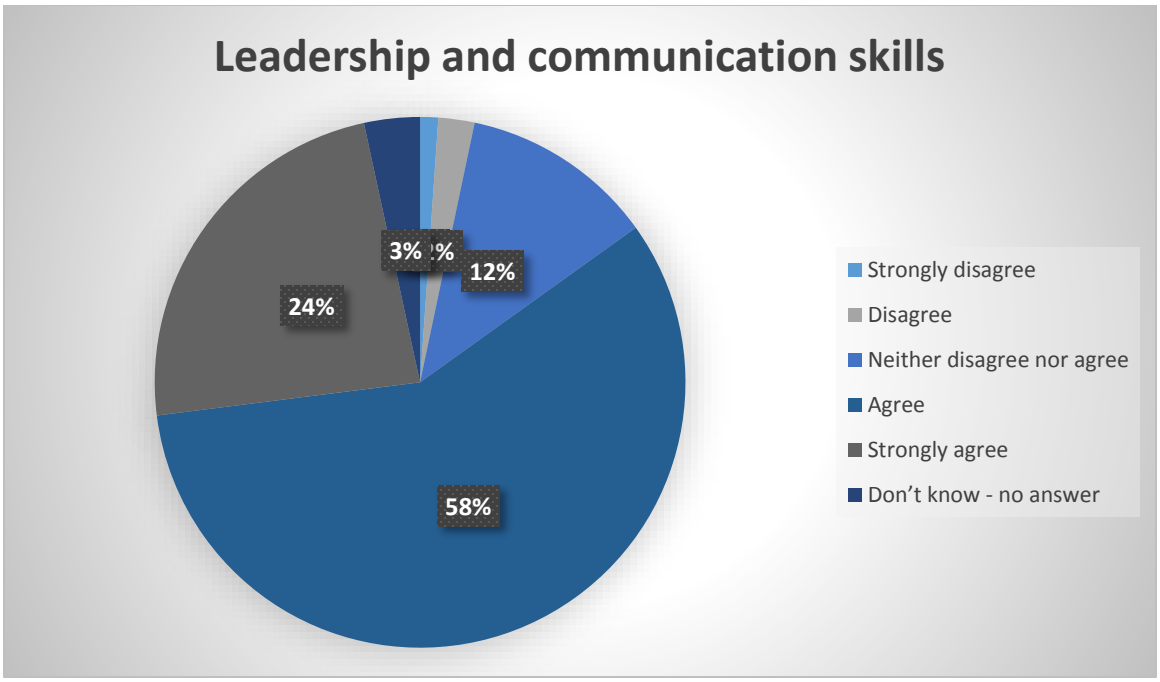
Ένας ενδιαφέρον παράγοντας ικανοτήτων είναι αυτός της επίλυσης προβλημάτων που φαίνεται μέσα από τα ποσοστά της παρούσας έρευνας ότι οι νέοι δείχνουν αυτοπεποίθηση στον εαυτό τους, εμπιστεύονται την κρίση και τις γνώσεις τους και θεωρούν ότι διαθέτουν αυτή την ικανότητα. Αυτό φαίνεται μέσα από τα ποσοστά. Συγκεκριμένα, το 48.3% απάντησε ότι «συμφωνεί» ότι διαθέτει την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων σε ικανοποιητικό επίπεδο, ώστε να γίνει επιχειρηματίας και ποσοστό 22.5% απάντησε ότι «συμφωνεί απόλυτα» ότι διαθέτει την συγκεκριμένη ικανότητα. «Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ απάντησε το 25.3% και οι αρνητικές αντιδράσεις επίσης σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

5.9.4. Ικανότητα ηγεσίας και επικοινωνίας

Η ικανότητα ηγεσίας και επικοινωνίας αποτελεί ένα από τα κεντρικά ζητήματα που θα πρέπει να απασχολήσει εξ' αρχής κάποιον νέο που σκέφτεται να δραστηριοποιηθεί επιχειρηματικά. Και αυτό διότι οι ηγετικές ικανότητες καθορίζουν και επηρεάζουν άλλους παράγοντες όπως είναι ο παράγοντας της διαχείρισης και επίλυσης προβλημάτων που συζητήθηκε και πιο πάνω. Ο παράγοντας της ικανότητας ηγεσίας και επικοινωνίας, όπως άλλωστε και άλλοι παράγοντες, αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους, κάτι το οποίο θα συζητηθεί σε επόμενο υποκεφάλαιο.

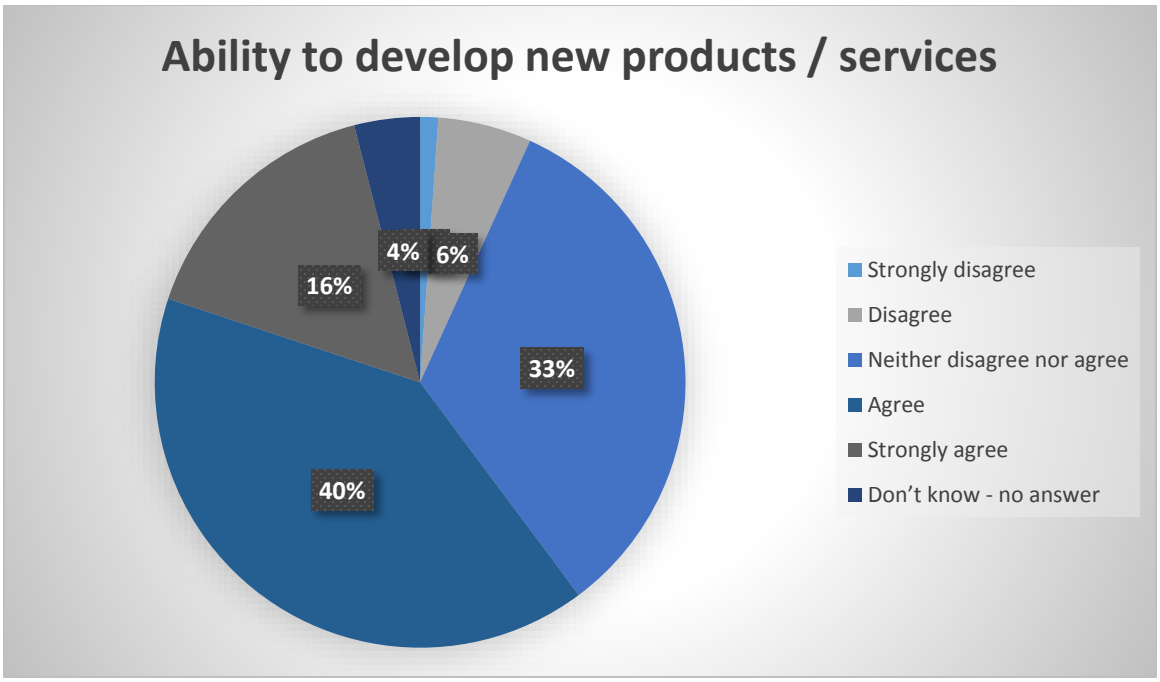
Όσο αφορά τις τάσεις, βάσει των responses, για την ικανότητα ηγεσίας και επικοινωνίας, ποσοστό 57.9% «συμφωνεί» ότι διαθέτει ικανότητες ηγεσίας και επικοινωνίας σε ικανοποιητικό επίπεδο, ώστε να γίνουν επιχειρηματίες και ποσοστό 23.6% «συμφωνούν απόλυτα» με κάτι τέτοιο. Ποσοστά που δείχνουν την υψηλή αυτοπεποίθηση των νέων όσο αφορά τις ηγετικές τους ικανότητες. Ποσοστό της τάξεως του 11.8% απάντησε «ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ».

5.9.5. Ικανότητα ανάπτυξης νέων προϊόντων και υπηρεσιών

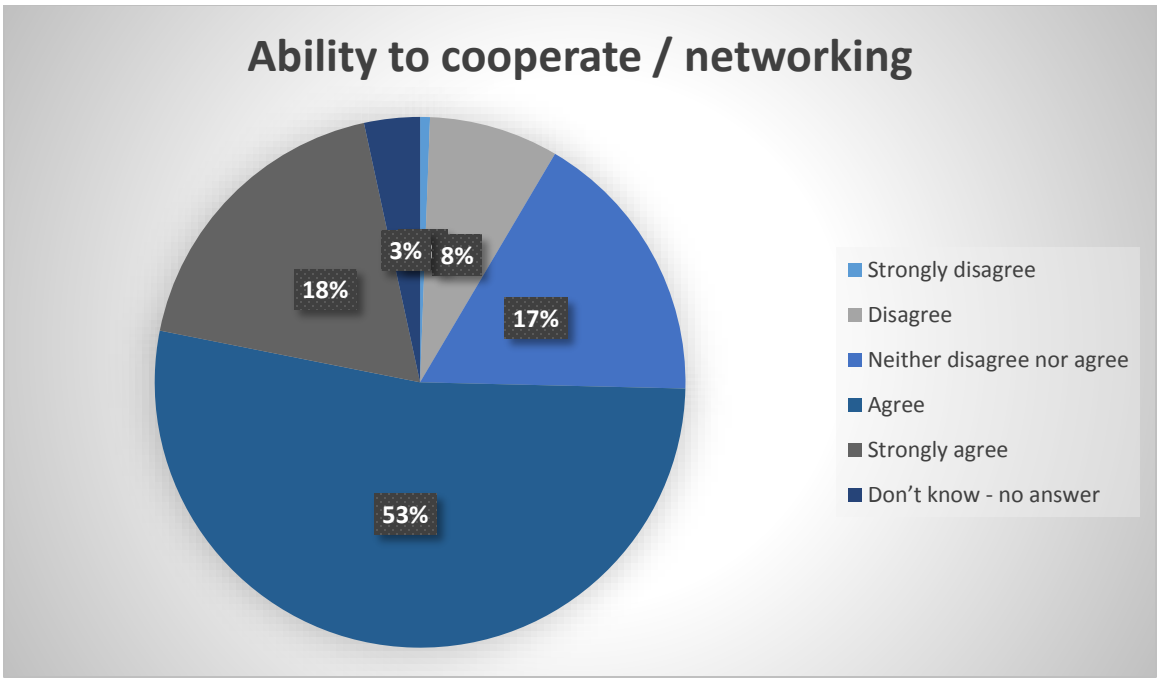
Όπως ειπώθηκε και πιο πάνω η ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών είναι μια από τις βασικές διαδικασίες του σταδίου της παραγωγής. Για να αναπτυχθεί ένα νέο προϊόν ή υπηρεσία χρειάζεται πρωτίστως σωστός σχεδιασμός και προγραμματισμός στην βάση στρατηγικής που λαμβάνει υπόψη διάφορες παραμέτρους όπως είναι, για παράδειγμα, ο ανταγωνισμός και η συμπεριφορά του καταναλωτή. Άρα, οι ερωτώμενοι που απάντησαν αυτό το ερώτημα γνωρίζουν τα βασικά αυτά στοιχεία για την ερμηνεία της ανάπτυξης νέων προϊόντων και υπηρεσιών.

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, το 40.3% «συμφωνεί» ότι διαθέτει ικανότητα ανάπτυξης νέων προϊόντων και υπηρεσιών σε ικανοποιητικό βαθμό, ώστε να γίνουν επιχειρηματίες και το 15.9% «συμφωνεί απόλυτα». Το 33% «ούτε διαφωνεί, ούτε συμφωνεί». Αρνητικά απάντησε το 5.7% το οποίο «διαφωνεί» ότι διαθέτει την συγκεκριμένη ικανότητα και το 1.1% «διαφωνεί απόλυτα». Ποσοστό 4% απάντησε «δεν ξέρω / δεν απαντώ». Πιο κάτω ακολουθεί το σχετικό διάγραμμα.

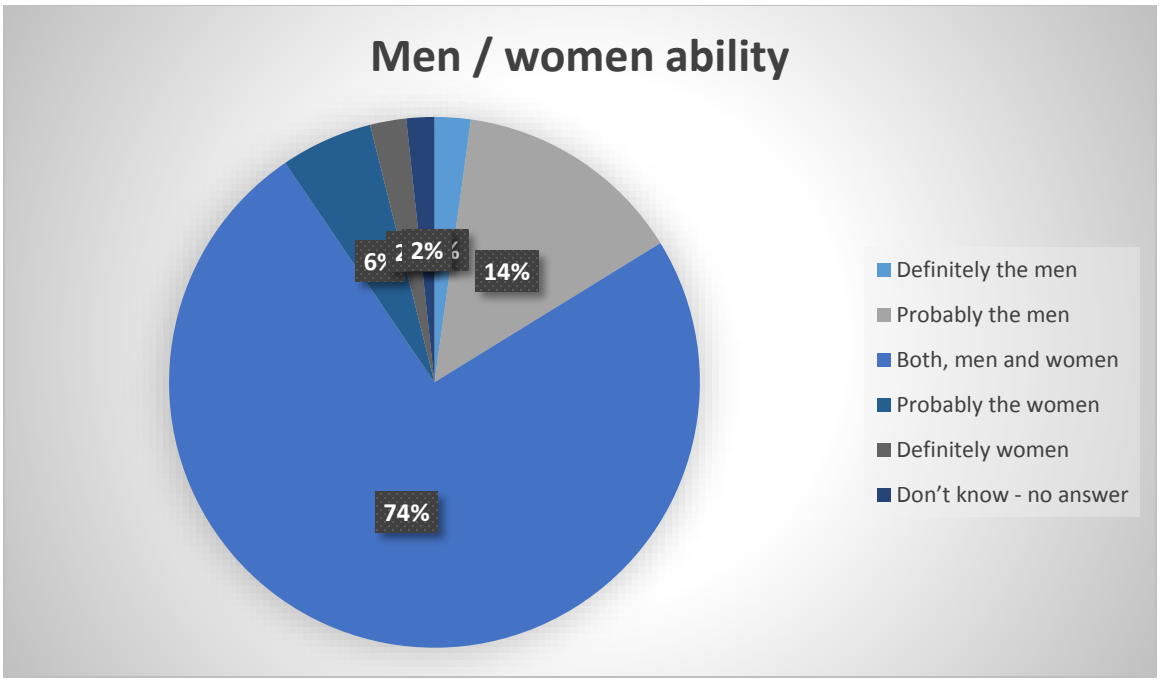
5.9.6. Ικανότητα συνεργασίας/δικτύωσης

Ένας άλλος παράγοντας ικανότητας που εξετάζεται στα πλαίσια της παρούσας έρευνας είναι αυτός που αφορά την συνεργασία και την δικτύωση. Σύμφωνα με τα responses της έρευνας, ποσοστό της τάξεως του 52.8% απαντά θετικά δηλαδή ότι «συμφωνεί» ότι διαθέτει ικανότητες συνεργασίας/δικτύωσης με άλλα άτομα και φορείς σε ικανοποιητικό βαθμό, ώστε να γίνουν επιχειρηματίες. Ένα επίσης σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 18.5% απάντησε ότι «συμφωνεί απόλυτα» ότι διαθέτει την συγκεκριμένη ικανότητα. Το 16.9% απάντησε ουδέτερα, δηλαδή ότι « ούτε διαφωνεί, ούτε συμφωνεί». Αρνητικά απάντησε το 7.9%, δηλαδή ότι «διαφωνεί» ότι διαθέτει την συγκεκριμένη ικανότητα. 0.6% «διαφωνεί απόλυτα» και 3.4% απάντησε «δεν ξέρω / δεν απαντώ».

5.9.7. Ικανότητα ανδρών / γυναικών

Η τελευταία ερώτηση αυτού του ερωτηματολογίου αφορά την ικανότητα ανδρών / γυναικών. Συγκεκριμένα η ερώτηση τέθηκε ως εξής: Ποιοι πιστεύετε ότι είναι πιο ικανοί/ες για να γίνουν επιχειρηματίες, οι άνδρες ή οι γυναίκες; Με βάση τα αποτελέσματα από τις απαντήσεις ποσοστό ύψους 74.2% πιστεύει ότι είναι εξίσου ικανοί το ίδιο οι άνδρες και οι γυναίκες. Το 14% πιστεύει ότι είναι ικανοί «μάλλον περισσότερο» οι άνδρες και αντίστοιχα 5.6% «μάλλον περισσότερο» οι γυναίκες. Ένα μικρό ποσοστό της τάξεως του 2.2% απάντησε ότι «σίγουρα οι άνδρες» είναι πιο ικανοί αλλά και αντίστοιχα ποσοστό 2.2% ότι «σίγουρα οι γυναίκες».

5.10. Συγκριτική ανάλυση παραγόντων του ερωτηματολογίου για την νεανική επιχειρηματικότητα

Σε αυτό το υποκεφάλαιο επιχειρείται μια συγκριτική ανάλυση – συζήτηση των παραγόντων που αναλύθηκαν πιο πάνω – στα πλαίσια του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου – για την νεανική επιχειρηματικότητα. Μια συγκριτική προσέγγιση θα βοηθήσει καλύτερα στο να κατανοηθούν οι συσχετισμοί μεταξύ των responses που δόθηκαν και που αναλύθηκαν πιο πάνω.

Ξεκινώντας από τα δημογραφικά στοιχεία (υποκεφάλαιο 5.1.), αυτά δεν θα συζητηθούν παιρετέρω αφού ήδη στην αρχή του κεφάλαιού αυτού όσο και στο μεθοδολογικό κεφάλαιο εξαντλήθηκε η συζήτηση. Απλά να τονιστεί για ακόμα μια φορά η σημαντικότητα των δημογραφικών χαρακτηριστικών γι' αυτή την έρευνα – όχι μόνο για τα ευρήματα αυτού του κεφάλαιού αλλά και για τα επόμενα που ακολουθούν στην συνέχεια – αφού στοχεύει πάνω σε συγκεκριμένα target groups για την εξαγωγή αποτελεσμάτων και συμπερασμάτων.

Στο υποκεφάλαιο 5.2. γίνεται μια ανάλυση των αποτελεσμάτων όσο αφορά τις προτιμήσεις των νέων για εργοδότηση στον δημόσιο τομέα, στον ιδιωτικό τομέα (υπάλληλος) ή ως ελεύθεροι επαγγελματίες (δική τους επιχείρηση ή freelance). Εδώ παρατηρούνται ενδιαφέρον συσχετισμοί. Ενώ φαίνεται μια σημαντική πλειοψηφία των νέων να επιλέγει τον δημόσιο τομέα, θεωρώντας την ως την πιο ασφαλή λύση, εντούτοις δεν φαίνεται υπάρχει αισθητή διαφορά από την επιλογή του ιδιωτικού τομέα ο οποίος αποτελεί επίσης σημαντική επιλογή στις αντιλήψεις των νέων. Αυτό όμως που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον εδώ είναι ότι η επιλογή του ελεύθερου επαγγέλματος / επιχειρηματίας

λαμβάνει το πιο ψηλό ποσοστό στις προτιμήσεις των νέων ξεπερνώντας αυτό της επιλογής του δημοσίου η οποία θεωρείται και μια ασφαλή επιλογή. Εντούτοις, φαίνεται ότι οι νέοι δείχνουν μια προτίμηση ως προς την επιλογή του ελεύθερου επαγγέλματος ή της δημιουργίας της δικής τους επιχείρησης. Βέβαια, υπάρχουν ορισμένα στατιστικά στοιχεία τα οποία θα πρέπει να θίξουμε σε αυτό το σημείο. Ενώ η επιλογή του ελεύθερου επαγγέλματος / επιχειρηματίας λαμβάνει στην κατηγορία 4 (μέγιστη έλξη) ποσοστό 53.5% και η επιλογή του δημοσίου υπαλλήλου λαμβάνει στην κατηγορία 4 (μέγιστη έλξη) ποσοστό 22.8%, αντιθέτως όσο αφορά την κατηγορία 3 που είναι ένα σκαλοπάτι πιο κάτω από την μέγιστη έλξη, η επιλογή του ελεύθερου επαγγέλματος / επιχειρηματίας λαμβάνει 24.8% και η επιλογή του δημοσίου υπαλλήλου λαμβάνει ποσοστό 37.3% . Από την μια αυτό δεν μας δίνει ασφαλή συμπεράσματα. Από την άλλη, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι αυτοί που απαντούν στο στάδιο 4, δηλαδή στο στάδιο της μέγιστης έλξης, είναι οι πιο συνυδητοποιημένοι ως προς την προτίμησή τους και άρα απαντούν πιο συγκροτημένα και αποφασισμένα, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα στάδια (1,2,3) όπου στην πορεία δύναται να υπάρξει και μετατόπιση όσο αφορά τις προτιμήσεις τους. Για παράδειγμα, είναι πιο εύκολο για κάποιον να μετακινηθεί από τα στάδιο προτιμήσεις 3 στο στάδιο 2 ή 4 παρά για κάποιον που είναι στα στάδιο 4, δηλαδή στην μέγιστη έλξη, να μετακινηθεί στο στάδιο 2. Βέβαια, αυτό σε θεωρητικό επίπεδο. Σε πρακτικό επίπεδο είναι διάφοροι οι παράγοντες που επηρεάζουν την επαγγελματική ασχολία του ανθρώπου.

Στο υποκεφάλαιο 5.3. γίνεται μια ανάλυση για τον βαθμό δυσκολίας δημιουργίας μιας επιχείρησης. Εδώ, φαίνεται καθαρά ότι οι νέοι αντιλαμβάνονται την σημασία της έννοιας του χρόνου. Δηλαδή του βραχυπρόθεσμου, μεσοπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου σχεδιασμού και πώς ο χρόνος δύναται να επηρεάζει καταστάσεις, αντιλήψεις αλλά και πώς αυτό επηρεάζει την ετοιμότητά τους να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά. Εδώ, φαίνονται και οι σημαντικές πρακτικές ελλείψεις που υπάρχουν. Για παράδειγμα χαμηλή γνώση όσο αφορά λεπτομέρειες για το πρόγραμμα της νεανικής και γυναικείας επιχειρηματικότητας ή για άλλα χρηματοδοτικά προγράμματα στήριξης. Ουσιαστικά, η χαμηλή γνώση για τις πρακτικές διαδικασίες που χρειάζονται για να δημιουργηθεί μια επιχείρηση αυτό οδηγεί σε δυσκολία δημιουργίας επιχείρησης ιδιαίτερα αν ο νέος δεν έχει από κάπου κάποια στήριξη. Η στήριξη θα συζητηθεί πιο κάτω και είναι κάτι που αναλύθηκε και μέσα από αυτό το ερωτηματολόγιο και ήδη είδαμε τις τάσεις κάτα πόσο οι νέοι επιζητούν στήριξη σε διάφορους τομείς για την δημιουργία μιας επιχείρησης.

Το υποκεφάλαιο 5.4. είναι ιδιαίτερα σημαντικό αφού εξετάζει τους εξωγενής παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις αλλά, ευρύτερα, και τις αντιλήψεις των νέων όσο αφορά την επιχειρηματική τους δραστηριοποίηση. Όπως ειπώθηκε και στο υποκεφάλαιο 5.4. αλλά επίσης όπως αναλύθηκε και στο μεθοδολογικό κεφάλαιο, ο σχεδιασμός των εξωγενών παραγόντων στηρίχτηκε πάνω στην προσέγγισης PESTEL χωρίς όμως να χρησιμοποιεί όλα τα στοιχεία της προσέγγισης αφού το ερωτηματολόγιο της παρούσας έρευνας στηρίχτηκε μόνο σε τέσσερις από τους έξι άξονες και συγκεκριμένα στους πολιτικούς (P), κοινωνικούς (S), πολιτισμικούς (C) και οικονομικούς παράγοντες (E). Εδώ, φαίνεται ότι οι νέοι αντιλαμβάνονται εάν και κατά πόσο το ευρύτερο περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν και αναπτύσσονται βοηθά ή όχι και σε ποιο βαθμό τις επιχειρηματικές

τους επιλογές και προσπάθειες. Εδώ προκύπτουν τα εξής ζητήματα: το πολιτικό περιβάλλον φαίνεται να λαμβάνει τον μεγαλύτερο απαξιωτικό ποσοστό αφού οι πλειοψηφία των νέων θεωρεί ότι δεν βοηθά αυτό το πολιτικό περιβάλλον στο να δημιουργηθούν επαγγελματικά και επιχειρηματικά. Βέβαια, εδώ θα πρέπει να σταθούμε λίγο στην ερμηνεία της έννοιας «πολιτικό περιβάλλον». Ως πολιτικό περιβάλλον νοείται η ευρύτερη ποιότητα του πολιτικού περιβάλλοντος και όχι ως προς το κυβερνητικό έργο αν και το τελευταίο εννοείται ότι επηρεάζει αρκετά – θετικά ή αρνητικά – τις αντιλήψεις των νέων. Άρα σε αυτό το σημείο προκύπτει το ερώτημα κατά πόσο οι respondents απαντούν με βάση τον ένα ή τον άλλο τρόπο, παρόλο που έγινε εξ' αρχής επεξήγηση ως προς το τι νοείται εδώ «πολιτικό περιβάλλον». Φαίνεται πάντως με βάση τις απαντήσεις ότι οι εξωγενής παράγοντες αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους αφού δεν παρατηρείται μεγάλη διάσταση ως προς τα ποσοστά τους. Ο παράγοντας που λαμβάνει το μεγαλύτερο αρνητικό ποσοστό στην επιλογή «καθόλου» είναι ο οικονομικός παράγοντας με ποσοστό της τάξεως του 35.4% και ότι βοηθά «λίγο» με ποσοστό 37.6%. Αυτό δείχνει ότι οι νέοι γνωρίζουν ότι η οικονομική κρίση δεν βοηθά στην δημιουργία επιχειρήσεων από τους νέους.

Το υποκεφάλαιο 5.5. ασχολείται με τους παράγοντες επιτυχίας της επιχείρησης οι οποίοι ταξινομούνται σε εννέα και είναι οι εξής: decisiveness, honesty,versatility, enthusiasm, risk taking, unprincipled, existence of vision, flexibility and creativity. Οι παράγοντες αυτοί αναλύονται ως προς τον βαθμό σημαντικότητας που έχουν στις αντιλήψεις των νέων. Η ενότητα αυτή ξεκινά με μια πιο γενική ερώτηση και συγκεκριμένα με την εξής: Εάν ιδρύατε τη δική σας επιχείρηση, πόσο σίγουρος για την επιτυχία είσαστε; Ο λόγος της συνδετικής αυτής ερώτησης είναι για να καταγραφούν πρώτα οι γενικές τάσεις ως προς την αντίληψη των νέων για την επιτυχία μιας επιχείρησης και μετά να μπούμε στην ανάλυση των επιμέρους παραγόντων που καθορίζουν την επιτυχία. Να αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι όλοι οι παράγοντες πήραν υψηλό βαθμό σημαντικότητας εκτός από τον παράγοντα «να είσαι αδίστακτος» που εκεί οι αντιλήψεις διίστανται. Πάντως, ξεχωρίζει ο παράγοντας της ύπαρξης οράματος ο οποίος καταλαμβάνει το μεγαλύτερο ποσοστό σημαντικότητας στις αντιλήψεις των νέων για την επιτυχία της επιχείρησης.

Το υποκεφάλαιο 5.6. αναλύει τους διστακτικούς παράγοντες που αποτρέπουν τους νέους στο να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά. Οι αποτρεπτικοί παράγοντες που τίθενται εδώ προς ανάλυση είναι: το οικονομικό ασταθές περιβάλλον, η γραφειοκρατία και το κατεστημένο και η διαπλοκή. Το ερώτημα αν θα διστάζανε να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά επειδή..."Το οικονομικό περιβάλλον είναι ασταθές" αν το συγκρίνουμε με το ερώτημα του υποκεφαλαίου 5.4. κατά πόσο το οικονομικό περιβάλλον στην Κύπρο βοηθά στη δημιουργία επιχειρήσεων από τους νέους παρατηρούμε ότι υπάρχει συνοχή στα responses. Δηλαδή, περίπου στα ίδια ποσοστά κυμαίνονται οι απαντήσεις που θεωρούν ότι το οικονομικό περιβάλλον δεν βοηθά και την ίδια ώρα αυτό το ασταθές οικονομικό περιβάλλον αποτελεί για τους περισσότερους νέους έναν σοβαρό αποτρεπτικό παράγοντα. Εδώ θα μπορούσε επίσης να παραλληλιστεί το ο αποτρεπτικός παράγοντας της γραφειοκρατίας με το ερώτημα στο 5.4. που αφορά το πολιτικό περιβάλλον.

Με το ζήτημα της επιχειρηματικής υποστήριξης καταπιάνεται το υποκεφάλαιο 5.7. Στην παρούσα έρευνα η επιχειρηματική υποστήριξη καταπιάνεται με τους εξής άξονες: με την υποστήριξη όσο αφορά τον σχεδιασμό της επιχείρησης, με την υποστήριξη εκείνη που αφορά την λειτουργία της επιχείρησης, με την υποστήριξη που αφορά την εξεύρεση κατάλληλου ανθρωπίνου δυναμικού και τέλος με την υποστήριξη εξεύρεσης χρηματοδότησης. Με τα συνολικά αποτελέσματα της ενότητας διαφαίνεται ότι οι νέοι επιζητούν την υποστήριξη για να μπορέσουν την δική τους επιχείρηση. Αυτό διαφαίνεται και από την ερώτηση όπου ρωτήθηκαν οι respondents αν θα τους ενδιέφερε μια συνεργασία με κάποιο ιδιωτικό γραφείο για να αναλάβει την προετοιμασία της επιχειρηματικής τους πρότασης με σκοπό την χρηματοδότηση; (π.χ. ετοιμασία αιτήσεων για το πρόγραμμα της Νεανικής Επιχειρηματικότητας). Μια ερώτηση που θα μπορούσε να μας δώσεις ακόμα πιο σαφή προσανατολισμό όσο αφορά τις αντιλήψεις των νέων όσο αφορά την υποστήριξη. Συγκεκριμένα, μέσα από τα responses αυτής της ερώτησης, φαίνεται ότι οι νέοι δείχνουν μεγάλο έως μέγιστο ενδιαφέρον για το ενδεχόμενο μιας τέτοιος συνεργασίας. Αυτό πάντως που διαφαίνεται συγκεκριμένα είναι ότι οι νέοι επιζητούν υποστήριξη με μεγαλύτερα ποσοστά όσο αφορά το business development και την εξεύρεση χρηματοδότηση και ακολουθεί η υποστήριξη όσο αφορά την λειτουργία της επιχείρησης. Οι νέοι φαίνονται πιο πεπεισμένοι ότι μπορούν να εξεύρουν κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό χωρίς υποστήριξη αφού το 33% απάντησε ότι δεν χρειάζεται κάποια υποστήριξη σε αυτό τον τομέα.

Τέλος, το υποκεφάλαιο 5.8. καταπιάνεται με το πόσο έτοιμοι είναι οι νέοι να ιδρύσουν την δική τους επιχείρηση. Η ερώτηση κατά πόσο «πιστεύετε ότι θα ήταν εύκολο για σας να ιδρύσετε μία επιχείρηση;», μας δίνει ενδιαφέροντα στοιχεία, αφού δεν υπάρχει σαφής πλειοψηφία προς μια κατεύθυνση. Φαίνεται μέσα από τις απαντήσεις ότι οι νέοι είναι σκεπτόμενοι και γνωρίζουν τις δυσκολίες που ενέχει η ίδρυση μιας επιχείρησης. Εντούτοις αυτό δεν είναι αποτρέπτικος παράγοντας αφού ποσοστό της τάξεως του 45.8% απάντησε ούτε «ούτε διαφωνεί, ούτε συμφωνεί». Στο υποκεφάλαιο αυτό γενικά παρουσιάζεται μια εικόνα ετοιμότητας από πλευράς των νέων σε διάφορους τομείς. Για παράδειγμα, δηλώνουν έτοιμοι σε ποσοστό 53.3% (συνυπολογίστηκε το «συμφωνώ» και το «συμφωνώ απόλυτα» να διατηρήσουν μια επιχείρηση. Ή για παράδειγμα πιστεύουν κατά πλειοψηφία ότι εάν προσπαθούσαν να ιδρύσουν μία επιχείρηση ότι θα είχε μεγάλη πιθανότητα επιτυχίας. Εντούτοις, υπάρχουν ερωτήματα στο οποία οι respondents είναι πιο σκεπτικιστές. Για παράδειγμα, κατά πόσο είναι προετοιμασμένοι να ιδρύσουν μια βιώσιμη επιχείρηση. Ή για παράδειγμα, αν γνωρίζουν πώς να αναπτύσσεται ένα επιχειρηματικό σχέδιο.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία:

Kourilsky, M.L. and Walstad, W.B., 1998. Entrepreneurship and female youth: Knowledge, attitudes, gender differences, and educational practices. Journal of Business venturing, 13(1), pp.77-88.

Dioneo-Adetayo, E.A., 2006. Factors influencing attitude of youth towards entrepreneurship. International Journal of Adolescence and Youth, 13(1-2), pp.127-145.

Cuckovic, N. and Bartlett, W., 2007. Entrepreneurship and Competitiveness: The Europeanisation of Small and Medium- sized Enterprise Policy in Croatia. Southeast European and Black Sea Studies, 7(1), pp.37-56.

Fafaliou, I., 2012. Students' propensity to entrepreneurship: an exploratory study from Greece. International Journal of Innovation and Regional Development, 4(3-4), pp.293-313.

Vasiliadis, A. and Poulios, T., 2007. Entrepreneurship among graduates: Reality and prospects in tertiary education. In Allied Academies International Conference. Academy of Entrepreneurship. Proceedings (Vol. 13, No. 1, p. 75). Jordan Whitney Enterprises, Inc.

Mariana-Cristina, G., 2014. Entrepreneurship, a solution to improve youth employment in the European Union. Management Strategies Journal, 26(4), pp.580-588.

Kretsos, L., 2014. Youth policy in austerity Europe: the case of Greece. International journal of adolescence and youth, 19(sup1), pp.35-47.

Morris, M.H., Shirokova, G. and Tsukanova, T., 2017. Student entrepreneurship and the university ecosystem: a multi-country empirical exploration. European Journal of International Management, 11(1), pp.65-85.

Stamboulis, Y. and Barlas, A., 2014. Entrepreneurship education impact on student attitudes. The International Journal of Management Education, 12(3), pp.365-373.

Apergis, N. and Fafaliou, I., 2014. The determinants of business start-ups in tertiary education: evidence for Greece through a panel data approach. Journal of Economics and Finance, 38(2), pp.287-301.

Kakouris, A., 2008. On initial implementations of innovation and entrepreneurship courses: a case study for undergraduates at the University of Athens. In 3nd European Conference on Entrepreneurship and Innovation, Academic Conferences Limited., Reading, UK (pp. 121-129).

Petkovic, S. and Williamson, H., 2015. Youth policy in Greece. Council of Europe.

Panayiotopoulos, P.I., 1996. Challenging orthodoxies: Cypriot entrepreneurs in the London garment industry. Journal of Ethnic and Migration Studies, 22(3), pp.437-460.

Hadjimanolis, A., 2007. Entrepreneurship education in Cyprus: from humble beginnings to a promising future?. Journal of Business & Society, 20.

Hadjimanolis, A., 2008. Entrepreneurship policy in Cyprus. International Journal of Entrepreneurship and Small Business, 6(4), pp.562-582.

Howells, K. and Krivokapic-Skoko, B., 2009. The dilemma of the Turkish Cypriot entrepreneur: the view from the'Green Line'. International Journal of Business and Globalisation, 4(1), pp.4-17.